

Opinnäytetyö (AMK)

Media-alan koulutus

Journalismi

2018

Heidi Möttönen, Vilma Kaura

TEKSTIMUOTOISEN NETTIHAASTATTELUN JALOSTUMINEN RADIODOKUMENTIKSI

– Case: Tuomittavaa jo ajatuksen tasolla

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Media-alan koulutus

2018 | 40 sivua

Heidi Möttönen, Vilma Kaura

TEKSTIMUOTOISEN NETTIHAASTATELUN JALOSTUMINEN RADIODOKUMENTIKSI

- Case: Tuomittavaa jo ajatuksen tasolla

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan arkaluontoisen dokumenttiaineen vaikutusta toimittajan työhön ja valintoihin. Aiheeseen paneudutaan pedofiliaa käsittelevän radiodokumentin kautta.

Materiaali dokumentin käsikirjoitusta varten on koottu päähenkilön kanssa käytyjen chat-haastattelujen ja hänen kirjoittamansa blogin pohjalta, ilman kasvokkaista kontaktia. Varhain pedofiilisen taipumuksensa tunnistaneen miehen ajatuksia puhuu julki ääninäyttelijä. Dokumentissa kuullaan myös kahta pedofiliaan perehtynyttä terveydenhuollon asiantuntijaa.

Opinnäytetyön kirjallisessa osassa kartoitetaan, miten tekstipohjaisissa nettihaastatteluissa kerätty materiaali jalostuu radiodokumentin äänikerronaksi. Tutkielmassa analysoidaan nettihaastattelun erityispiirteitä: haastatteludynamiikkaa reaaliaikaisessa nettikeskustelussa, anonymiteetin merkitystä ja tekstimuotoisen dialogin käsikirjoittamista radioon sopivaksi monologiksi. Opinnäytetyössä pohditaan myös, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia tekstipohjainen chat journalistisen haastattelun alustana tuottaa.

Nettipohjainen haastattelu osoittautui hankalaksi tiedonhankintamenetelmäksi radiodokumenttia tehtäessä. Näköyhteyden puuttuessa eleet ja ilmeet eivät välity, jolloin molempien osapuolten on vaikea tulkita toistensa tunteita ja tarkoitusperiä. Toisaalta netin välityksellä käydyssä keskustelussa voi nousta esiin asioita, joista haastateltava ei häveliäisyssyistä pystyisi puhumaan kasvokkain. Näin ollen on mahdollista, että arkaluontoista aihetta käsitellään informaatiotasolla hie- man kattavammin verkossa kuin perinteisessä haastattelussa.

ASIASANAT:

Radiodokumentti, pedofilia, arkaluontoisuus, journalistinen nettihaastattelu, käsikirjoittaminen, anonymiteetti, tekstipohjainen verkkoviestintä

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Media

2018 | 40 pages

Heidi Möttönen, Vilma Kaura

THE USE OF TEXT-BASED WEB INTERVIEW IN THE MAKING OF A RADIO DOCUMENTARY

- Case: Judged by Thoughts

This study observes how a delicate subject affects journalist's work and choices when creating a journalistic piece. The theme is covered by way of a radio documentary about pedophilia.

The material for the documentary's manuscript is collected in chat interviews and from the main character's blog, without face-to-face contact. The main character who has recognized his pedophilic tendencies early remains anonymous, and hence his thoughts are presented by a voice actor. The documentary also features two health care professionals specialized in pedophilia.

The written part of the thesis is about how a material collected in text-based web interviews becomes a radio monologue. The study analyzes web interview's special characteristics: the dynamics of an interview in a real-time chat, the meaning of anonymity and scripting a text-based dialogue to monologue that fits in radio. It is also considered what kind of challenges and possibilities a text-based chat produces as a platform for journalistic interview.

Text-based web interview turned out to be a difficult way to gather information for a radio documentary. As gestures and facial expressions do not come across without a visual contact, it is hard for both parties to interpret another's emotions and intentions. On the other hand, there were some subjects that the interviewee could not necessarily have discussed face-to-face. However, these subjects might rise more easily in an online conversation. Consequently, it is possible to get more information concerning a delicate subject in a chat interview than a traditional one.

KEYWORDS:

Radio documentary, pedophilia, delicacy, journalistic web interview, scripting, anonymity, text-based internet communication

SISÄLTÖ

SANASTO	10
1 JOHDANTO	7
2 TIEDONHANKINTA JA HAASTATTELUTILANTEEET	9
2.1 Taustatyö ja päähenkilön valinta	10
2.2 Päähenkilön haastattelut	11
2.3 Chat-haastattelun erityispiirteet	12
2.4 Asiantuntijahaastattelujen valinta	20
2.5 Asiantuntijoiden haastattelut	21
3 ANONYMITEETTIIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET	24
3.1 Lähdekritiikki	24
3.2 Tietojen tarkistaminen	25
4 KÄSIKIRJOITTAMINEN	28
4.1 Rakenteen luominen	29
4.2 Radioon käsikirjoittaminen	30
4.3 Äänikerronta	34
4.4 Ääninäyttelijän työskenteleminen	36
5 LOPUKSI	38
LÄHTEET	41

KUVAT

Kuva 1. Kuvakaappaus chat-haastattelusta.	14
Kuva 2. Kuvakaappaus chat-haastattelusta.	17
Kuva 3. Kuvakaappaus chat-haastattelusta.	19
Kuva 4. Ote asiantuntijahaastateltava Hannu Lauerman haastattelusta.	22
Kuva 5. Ote asiantuntijahaastateltava Jussi Nissisen haastattelusta.	23
Kuva 6. Ote käsikirjoituksesta.	32
Kuva 7. Ote käsikirjoituksesta.	33

SANASTO

Dunkelfelt	Saksassa yli vuosikymmenen toiminut hoitomalli, joka tarjoaa pedofiileille pääasiassa pitkäkestoista ryhmäterapiaa.
Nestori	Radiodokumentin päähenkilö, Lapsikohteinen-blogin kirjoittaja.
Pedofilia	Lapsikohteinen seksuaalihäiriö, jossa vähintään 16-vuotiaan sukupuolinen kiinnostus kohdistuu esimurrosikäisiin lapsiin. Pedofiliaa esiintyy sekä miehillä että naisilla, joskin se on yleisempää miehillä.
Serita	Hanke, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä ja vähentää seksuaalirikoksia Oulun alueella. Se pyrkii tavoittamaan niin seksuaalirikoksen tehneet, potentiaaliset nuoret rikoksenteijät kuin omasta seksuaalikäyttäytymisestään huolestuneet henkilöt.
Tor	Suojattu verkko, joka mahdollistaa täyden anonymiteetin internetissä.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme kirjallisessa osassa paneudumme siihen, kuinka tekstimuotoisissa nettihaastatteluissa kerätty materiaali jalostuu journalistisen teoksen äänikerronaksi. Tämän kysymyksen äärellä olimme tuoteosaamme, pedofiliaa käsittelevää radiodokumenttia tehdessämme. Dokumenttimme päähenkilö on lapsikohteisesta seksuaaliväkivallasta kärsivä mies, joka pelkää leimautuvansa rikolliseksi pelkästään ajatustensa perusteella. Hän kertoo, millä tavalla pedofilia rajoittaa hänen elämäänsä ja miksi pedofiileille olisi tärkeää tarjota hoitoa muutenkin kuin vankilatuomion yhteydessä. Hänen ajatuksiinsa kommentoi kaksi pedofiliaan perehtynyttä terveydenhuollon ammattilaista.

Aiheemme arkaluontoisuus määrittä tavan, jolla ryhdyimme dokumenttia työstämään. Koska päähenkilömme halusi pysytellä anonyyminä, oli meidän löydettävä sähköinen vaihtoehto kasvokkaiselle haastattelulle. Päädyimme toteuttamaan haastattelun reaaliaikaisella keskustelualustalla, tekstipohjaisessa chat-palvelussa. Valitsemamme haastattelutavan erityispiirteet ja niiden vaikutus dokumentintekoon nousivat sittemmin tutkielmamme pääteemaksi.

Digitalisaatio on tuonut mukanaan uusia tapoja tehdä journalismia. Verkon käyttö on paitsi helpottanut aiheiden ja haastateltavien löytämistä, myös tarjonnut uuden tavan tuottaa sisältöä ja toteuttaa haastatteluja. (Jäntti 2018, 17.) Tämä muutos heijastuu väistämättä toimittajan ja haastateltavan väliseen vuorovaikutukseen, joka korostuu erityisesti syväluotaavissa juttutyypeissä. Kiinnostuimme siitä, soveltuuko nettihaastattelu dokumentin tiedonhankintamenetelmäksi ja voiko netin estoja poistava vaikutus helpottaa arkaluontoisesta aiheesta puhumista.

Sosiaalisen median käyttöön toimittajan tietolähteenä suhtaudutaan ammattikunnan sisällä kriittisesti. Siitä huolimatta somen rooli tärkeänä kansalaiskeskustelun seurantavälineenä myönnetään tutkimuksessa avoimesti. (Juntunen 2017, 29.) Myös verkkokommunikoinnin lainalaisuuksia on tutkittu runsaasti, mutta vähemmän journalistisesta näkökulmasta. Siitä, millaisia seikkoja ihmisten nettikäyttäytymiseen ylipäätään liittyy, on toki pääteltävissä jotakin verkon vaikutuksesta haastattelutilanteeseen. Tiedämme myös puitteiden merkitsevän: reaaliaikainen viestinvaihto avaa enemmän mahdollisuuksia kuin sähköpostihaastattelu, samoin kuvayhteys tekstipohjaiseen keskusteluun verrattuna.

Kirjallisessa osassa pyrimme selvittämään, millä tavalla edellä kuvattujen elementtien läsnäolo tai puute vaikuttavat journalistiseen haastatteluun ja sen pohjalta syntyvään teokseen, radiodokumenttiin. Syvennymme myös anonymiteettiin liittyviin eettisiin kysymyksiin ja siihen, kuinka tekstimuotoinen haastattelumateriaali jalostuu dokumenttiin sopivaksi äänikerronnaksi. Teoreettisen viitekehyksen rinnalla kuljetamme oman dokumenttimme työstämiseen liittyvää pohdintaa. Havainnollistamme dokumenttimme teko-prosessia käsikirjoituksesta ja haastattelutilanteista otetuilla kuvankaappauksilla.

2 TIEDONHANKINTA JA HAASTATTELUTILANTEET

Sanotaan, että ideat dokumentteihin löydetään, niitä ei keksitä. Näin kävi myös meille, kun alkuvuonna 2016 päädyimme sattumalta pedofiliaa käsittelevään blogiin. Blogia kirjoittaa Nestori-nimimerkillä esiintyvä mies, joka tarkastelee lapsikohteista seksuaalihäiriötään ja siihen liittyviä ilmiöitä analyttisesti. Hänen teksteistään kävi ilmi pedofiliaan liittyvä ennakkokäsitys, jonka mukaan pedofiili on automaattisesti vaaraksi lapsille. Suhdautuminen näkyy blogiin tulleissa vihamielisissä kommentteissa, joista osassa Nestoria kehoitetaan itsemurhaan. Hoitoon kannustetaan huomattavasti harvemmin, eikä rohkaisusta hyötyä olisikaan: hoitoa tarjoavia tahoja ei juuri ole.

Perusristiriita vaikutti ilmeiseltä. Muista lähteistä saamamme tieto vahvisti kuvaa, joka meille tilanteesta blogikirjoitusten perusteella muodostui. Medialla näytti olevan suuri rooli mielikuvien luomisessa. Huomasimme, että pedofilia nousee otsikoihin tyypillisesti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten yhteydessä. Kuitenkaan kaikki lapsikohteisiin seksuaalirikoksiin syyllistyneet eivät ole pedofiilejä, eivätkä kaikki pedofiilit toteuta seksuaalisia mieltymyksiään lasten kanssa (Lauerma 2018). Tästä huolimatta lapsen hyväksikäyttäjään viitataan usein pedofiilinä. Termien käyttöön on alettu kiinnittää huomiota vasta viime vuosien aikana. Muun muassa Helsingin Sanomat, Yle ja Aamulehti ovat julkaisseet artikkeleja, joissa pedofiliaa ei rinnasteta rikollisuuteen. Jutuissa on annettu puheenvuoroja pedofiileille, jotka kertovat ymmärtävänsä mahdollisten tekojen haitallisuuden lapselle eivätkä siksi toteuta niitä.

Kaikesta huolimatta termit pedofiili ja lapsen hyväksikäyttäjä sekoittuvat edelleen keskenään. Tämän seurauksena pedofiilien, jotka eivät toteuta seksuaalisia mieltymyksiään, on vaikea hakea tukea pedofiilisen taipumuksensa kanssa elämiseen. Tuomitseva asenneilmapiiri estää myös avoimen keskustelun käymisen ja virheellisten käsitysten korjaamisen. Ulkomailla on kuitenkin havaittu, että neutraali lähestymistapa ja ennaltaehkäisevä hoito ovat vähentäneet lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten määrää. Dokumenttimme avulla pyrimme nostamaan aiheen jälleen keskusteluun ja edesauttamaan sen kiihкотonta käsittelyä.

2.1 Taustatyö ja päähenkilön valinta

Päähenkilömme on yksi harvoista pedofiileistä, joka on avannut pedofiilin näkökulmaa bloginsa lisäksi suomalaismediassa. Vakuutuimme hänen tavastaan käsitellä aihetta ja päätimme kysyä, olisiko hän kiinnostunut jakamaan ajatuksiaan radiodokumentissa. Lyhyen viestittelyn jälkeen hän lupautui mukaan sillä ehdolla, että hänen ei tarvitsisi esiintyä omalla äänellään. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi tämä oli odotettavaa, ja päätimme jo varhain turvautua ääninäyttelijään.

Blogia lukiessamme kiinnitimme huomiota epäkohtaan, joka Suomessa vallitsee pedofiilien hoidossa: hoitoa on tarjolla vain vankilatuomion yhteydessä. Matalan kynnyksen palvelut puuttuvat terveydenhuollosta, mikä voi johtaa ongelmien kasautumiseen ja kärjistymiseen. Suomessa on ollut vireillä muutamia hankkeita, joissa pedofiileille on haluttu tarjota tukea heidän elämänlaatunsa parantamiseksi. Aiemmin rahoitusta ei ole kuitenkaan myönnetty, mikä johtuu joidenkin arvioiden mukaan siitä, että aihetta pidetään luotaantyöntävänä sekä kansalaisten että päättäjien keskuudessa (Lauerma 2018). Tukea on saanut esimerkiksi Oulussa toimiva Serita-hanke vuosien 2017-2019 ajaksi. Seritan tavoitteena on ennaltaehkäistä ja vähentää seksuaalirikoksia Oulun alueella ja tavoittaa 50-60 asiakasta. Hankkeen piiriin kuuluvat niin seksuaalirikoksen tehneet, potentiaaliset nuoret rikoksenteijät kuin omasta seksuaalikäyttäytymisestään huolestuneet, jotka kokevat tarvitsevansa tukea rikoksettomaan elämään. (Vuolle Setlementti 2016.) Lisäksi syksyllä 2018 käynnistyi Sexpon ja Kriminaalihuollon tukisäätiön kolmivuotinen SeriE-hanke, joka niin ikään pyrkii ennaltaehkäisemään seksuaalirikoksia. Tukea on tarjolla erityisesti henkilöille, joilla on kohonnut riski syyllistyä lasten ja nuorten seksuaaliseen kaltoinkohteluun. (Sexpo 2018.)

Halusimme tietää, suhtaudutaanko pedofiliaan samalla tavalla myös muualla Euroopassa. Kävi ilmi, että Saksassa on yli vuosikymmenen ajan tarjottu lapsista seksuaalisesti kiinnostuneille henkilöille ilmaista apua, pääosin pitkäkestoista ryhmäterapiaa. Dunkelfelt-nimeä kantavalla mallilla on saatu aikaan hyviä tuloksia: terapiaan osallistuneet ovat oppineet välttämään tilanteita, joissa heidän itsehillintänsä on vaarassa pettää. Samaan aikaan seksuaalirikosten kohteeksi joutuneiden lasten määrä on laskenut. (Nissinen 2016).

Seuraavaksi selvitimme, miten aihe on aiemmin esitetty dokumenteissa. Ylen vuonna 2017 julkaistu Olen pedofiili, en hyväksikäyttäjä -videodokumentti keskittyy

kartoittamaan pedofiilien mielenmaisemaa kahden haastateltavan kautta. Dokumentissa sivutaan Euroopan unionin asettamaa direktiiviä, jonka mukaan jokaisen jäsenvaltion velvollisuus on huolehtia sellaisista henkilöistä, jotka pelkäävät syyllistyvänsä direktiivissä määriteltyihin rikoksiin. Pedofiilien kanssa työskentelevät terveydenhuollon ammattilaiset ovat yhtä mieltä siitä, että juuri hoidosta olisi tarpeen käydä keskustelua.

2.2 Päähenkilön haastattelut

Päähenkilömme Nestori halusi vaalia anonymiteettiään niin tarkasti, että hän ei useankaan pyynnön jälkeen uskaltanut kasvokkain tehtävään haastatteluun. Koska kaikesta päätellen kirjoittaminen vaikutti hänelle luontevalta itseilmaisun keinolta, sovimme tekemämme haastattelut netissä tekstipohjaisella keskustelualustalla. Ihmisten nettikäyttäytymistä tutkineen psykologian professori John Sulerin (2004, 321-325) mukaan internetillä on estoja poistava vaikutus (*the online disinhibition effect*), joka koostuu kuudesta tekijästä: et tunne minua (*dissociative anonymity*), et voi nähdä minua (*invisibility*), voimme palata asiaan myöhemmin (*asynchronicity*), keskustelu tapahtuu omassa mielessäni (*solipsistic introjection*), tämä on vain peliä (*dissociative imagination*) ja olemme tasa-arvoisia (*minimization of authority*). Kolme ensimmäistä toteutuvat varmuudella tietokonevälitteisessä tekstipohjaisessa viestinnässä, muut seikat ovat osapuolten tulkinasta riippuvaisia.

Haastattelualustaksi valittiin Nestorin ehdottama chat suojatussa Tor-verkossa, joka mahdollistaa täyden anonymiteetin. Reaaliaikainen nettikeskustelu sopi haastattelutavaksemme sähköpostia paremmin kahdesta syystä. Ensinnäkin halusimme luoda Nestoriin niin hyvän yhteyden kuin annetuissa puitteissa oli mahdollista. Koimme reaaliaikaisuuden vähentävän internetin luomaa etäisyyttä. Toisekseen halusimme kyetä reagoimaan Nestorin vastauksiin ja esittämään tarkentavia kysymyksiä ilman viivettä. Arvelimme myös, että välitön palaute voisi kannustaa häntä avoimeen ilmaisuun.

Haastattelimme Nestoria yhteensä kolme kertaa. Ensimmäiselle haastattelukerralle olimme varanneet koko illan, jotta saisimme rakennettua luottamusta rauhassa. On havaittu, että pikaviestintäpalvelu MSN messengerissä toteutettu hyvä ja syväluotaava haastattelu vie noin kaksinkertaisen ajan kasvokkaiseen haastatteluun verrattuna (Markham 2004, 360). Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 268) taas huomauttavat, että virtuaalihaastattelussa luottamuksen luomiseen on käytettävä osin toisenlaisia keinoja kuin kasvokkaisessa haastattelussa. Kasvotusten kohdattaessa haastateltava arvioi haastattelijansa

luotettavuutta tämän kielenkäytön ja käyttäytymisen perusteella. Syntynyt yleisvaikutelma vaikuttaa siihen, kuinka paljon haastateltava on itsestään ja elämästään valmis jakamaan.

Hyvän suhteen luomisen tärkeys korostuu entisestään, kun toimittaja on haastateltavalle vain nimimerkki näytöllä. Jos haastateltava jostain syystä kokee, että tekeillä oleva juttu ei ole hänen panoksensa arvoinen, hän voi milloin tahansa kirjautua ulos chat-keskustelusta. Toimittajan yhteydenottokeinot ovat vähissä, jos hänellä on alun perinkin ollut tiedossaan vain haastateltavansa sähköpostiosoite. Viisainta on pyrkiä välttämään sellaisen tilanteen syntymistä, jossa vastaaja jättäytyy vuorovaikutuksesta.

On muutamia asioita, jotka lisäävät haastateltavan todennäköisyyttä sitoutua yhteistyöhön. Tärkein niistä on toimittajan läpinäkyvyys. Jo Journalistin eettisissä ohjeissa todetaan, että haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään (Julkisen sanan neuvosto 2013). Erityisesti dokumentin kaltaisessa yhden henkilön kokemukseen painottuvassa teoksessa on välttämätöntä, että toimittaja kommunikoi tavoitteensa avoimesti ja selkeästi. Mitä merkityksellisempi aihe haastateltavalle on, sitä todennäköisemmin hän haluaa tulla kuulluksi. Ja kun hän haluaa tarinansa kerrottavan, on hänellä motiivi auttaa toimittajaa. (Ruusu vuori & Tiittula 2005, 268.) Yhteistyötä voi edesauttaa haastateltavan kokemus siitä, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa haastattelun kulkuun.

Toimittaja voi yrittää lisätä haastateltavansa avoimuutta myös omalla esimerkillään, kertomalla jotakin itsestään. Mitä enemmän osapuolet toisistaan tietävät, sitä turvallisemmalta vuorovaikutustilanne tuntuu. Yhteydenpidon jatkuessa pidempään luottamuksen voidaan olettaa lisääntyvän, vaikka viestintä tapahtuisi pelkästään verkossa. Huomionarvoista on, että virtuaalitodellisuudessa alkaneella vuorovaikutussuhteella on kaikki potentiaali rakentua yhtä moninaiseksi kuin tosielämässä. (Ruusu vuori & Tiittula 2005, 268-269.)

2.3 Chat-haastattelun erityispiirteet

Journalistisen haastattelun tekeminen internetissä osoittautui vielä odotettua vaikeammaksi. Ensimmäinen kohtaamamme käytännön ongelma liittyi Torikahvilan keskustelualustaan: chatissa ei ollut mahdollista seurata reaaliaikaisesti, milloin keskustelukumppani kirjoittaa. Tämä vaikeutti kysymysten esittämistä, sillä emme tieneet, kuinka

kattavasti Nestori oli milloinkin aikeissa vastata. Hiljaisuuden tulkitseminen oli hankalaa. Välillä ehdimme jo alustaa seuraavaa aihetta, kun Nestori vielä muotoili vastaustaan edelliseen kysymykseen.

Juuri oikea-aikainen puheenvuorojen ottaminen on yksi tekstipohjaisen keskustelun tärkeimmistä asioista (Markham 2004, 367). Vuorotellen puhuminen on välttämätöntä sujuvan kommunikoinnin mahdollistamiseksi. Chat-keskustelussa päällekkäisyyksiä on kuitenkin vaikea välttää, sillä sanottava on tapana jakaa useampaan lyhyeen viestiin. Jos toimittaja kommentoi haastateltavan vielä kirjoittaessa, hän tulee väistämättä keskeyttäneeksi tämän ajatusvirran. Jälkeenpäin keskustelua läpikäydessämme näyttikin paikoin siltä, että kiirehdimme eteenpäin antamatta tarpeeksi tilaa pohdiskelulle. Keskustelun ajoittaisen nopeatempoisuuden vuoksi Nestorilta saattoi jäädä sanomatta jotain, mitä hän olisi halunnut sanoa. Toisaalta myös me saatoimme tulla ohittaneeksi jotain, minkä äärelle olisi kannattanut pysähtyä.

nestorim

pitää keksiä tekosyitä, miksi ei ole tyttöystävää jne.

18:07:35

vilijonkka

mitä yleensä sanot tekosyyksi?

18:07:41

ja kuka kyselee eniten tyttöystävästä?

18:07:53

aiemmin taisit mainita, ettei äiti enää kummemmin kysele

18:08:02

nestorim

tai jos tulee puheeksi hyvännäköiset naiset ja pitäisi kommentoida jotain vaikei asiasta ymmärräkään

18:08:08

sitten pitää vaan jotain kuitenkin keksiä

18:08:32

joo ei äiti niin paljon kysele enää, eikä oikeastaan muutkaan

18:08:42

se oli enemmän silloin vähän nuorempana

18:09:08

vilijonkka

onko kukaan yrittänyt koskaan tarkemmin kaivella niitä taustalla olevia syitä vai onko selitykset menneet aina läpi?

18:09:40

nestorim

ja ehkä siinä on myös se, että yrittää vähän jopa välttää tilanteita, missä tällaiset asiat tulisi puheeksi

18:09:51

se tekee tavallaan vähän syrjäytyneeksi

18:10:09

vilijonkka

voisin kuvitella et sellasia tilanteita on ainakin kaikki äijäporukan illanistujaiset

18:10:22

nestorim

en ole oikein selityksiä erityisemmin antanutkaan, olen vaan sanonut ettei vaan ole vielä tyttöystävää

18:10:44

joo

18:11:04

ja tollaisia tuleekin vähän vältettyä kun ne on kiusallisia tilanteita sitten

18:11:55

en mäkään oikein tiedä, miten tollaisissa tilanteissa pitäisi reagoida tai miten olisi järkevää

Kuva 1. Kuvakaappaus chat-haastattelusta, jossa haastateltava ei saanut tarpeeksi aikaa pohtia vastauksiaan.

Vuorovaikutusta hankaloitti myös ilmeiden ja eleiden puuttuminen. Kirjoitetusta kielestä on vaikea päätellä, mitä haastateltava lausumallaan tarkoittaa tai millaisia tunteita käsiteltävä aihe hänessä herättää. Esimerkiksi tuohtumus ei välttämättä ole luettavissa rivien välistä, jos kirjoittaja näkee vaivaa piilottaakseen tunnetilansa. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa tällaiset tuntemukset välittyvät usein tahattomasti: äänenväri, puhenoisuus ja intonaatio antavat tärkeää tietoa puhujan emootioista ja suhtautumisesta aiheeseen. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 267-268.) Toimittaja pystyy hyödyntämään saamiaan vihjeitä pohtiessaan, mihin suuntaan haastattelua kannattaa viedä. Nonverballiikan uupuminen jättää paljon tulkinnan varaan ja antaa toimittajalle paljolti vapauksia päättää, miten asia journalistisessa teoksessa esitetään. Osviittaa haastateltavan tarkoituseristä voivat antaa hymiöt, tunneikonit, joita käytetään kuvaamaan ilmehdintää ja elekieltä (Vauras 2008, 14). On kuitenkin huomattava, että niiden merkitykset voivat vaihdella alakulttuureittain (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 268).

Kirjallinen vastaustapa antaa runsaasti valtaa myös haastateltavalle. Sulerin (2004, 321-325) kuvaama netin tasapäästävä vaikutus perustuu oletukseen, että keskustelijat eivät tiedä toistensa sosiaalista asemaa eikä saatavilla ole ulkoisia vihjeitä, joista sen voisi päätellä. Nestori tunsikin taustamme, mutta koska toimittajan valta-asemaan viittaavia työvälineitä ei tarvittu, asetelma oli tavallista tasa-arvoisempi. Karisto ja Leppänen (1997, 50) toteavat, että mikrofonia pitelevällä toimittajalla on valta käsissään. Kasvokkaisessa haastattelussa toimittaja jakaa puheenvuoroja äänitallenninta suuntaamalla, chatissa haastateltava taas pääsee ääneen halutessaan. Äänitys ja muistiinpanojen tekeminen korostavat haastattelutilanteen institutionaalisuutta (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23). Internet toimintaympäristönä riisuu nämä valtaa viestivät elementit. Yksi kuitenkin säilyy: toimittajan rooli tiedon kerääjänä. Toimittajalla on tiedon intressi, jonka vuoksi hän kysyy kysymyksiä tai keskustelunomaisessa haastattelussa ohjaa keskustelua. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23.) Päähuomio on aina haastateltavassa. Itseensä toimittaja voi viitata rajoitetusti, jos se hänen arvionsa mukaan palvelee haastattelun päämäärää.

Näkymättömyyden aspekti vähentää toimittajan mahdollisuuksia varmistua siitä, tuleeko hän itse kuulluksi ja ymmärretyksi. Chatissa haastateltavan on helppo ohittaa epämieluisen kysymys, eikä toimittaja voi näköyhteyden puuttuessa tietää, onko kyse silkasta vahingosta vai vältteleekö haastateltava aiheita tarkoituksellisesti. Kysymyksen toistaminen voi olla toivottua ja tarpeellista tai aiheuttaa haastateltavalle ahdistusta. Toimittajan on oltava tietoinen kysymystensä mahdollisista seurauksista. Tämä korostuu arkaluontoisten aiheiden kohdalla. Aiheen käsittely ja kysymykset voivat saada haastateltavassa

aikaan voimakkaan tunnereaktion, joka ei välity toimittajalle samalla tavalla kuin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 266-267.) Yleisesti ottaen on huomioitava, että toimittajalla ei yleensä ole ammatillista pätevyyttä auttaa haastateltavaa kohtaamaan niitä tunteita, joita vaikean aiheen käsittely voi tässä herättää. Siksi on syytä harkita, millaisia asioita haastattelussa ylipäättään nostetaan esiin. Vaikka haastattelun teemoista olisi sovittu etukäteen yhteisymmärryksessä, voi haastateltava kokea haastattelutilanteessa jostakin aiheesta puhumisen vaikeampana kuin oli kuvitellut. Tällöin on toivottavaa, että hän kertoo kokemuksestaan toimittajalle. Rajojen ylittymisestä voi varoittaa vaikkapa seuraavalla tavalla:

Vilijonkka

ylen jutussa kerroit, että sulla on muistikuvia siitä, että joku vanhempi mies olisi ollut susta jollain tavalla kiinnostunut kun olit lapsi

19:35:33

kuka se mies oli, mitä kautta tunsitte vai tunsitteko?

19:35:40

nestorim

joo, mahdollisesti

19:35:44

siitä on kauan aikaa

19:36:43

ja siitä on korkeintaan hämäriä muistikuvia, että en ole varma onko sitä edes oikeasti tapahtunut vai onko se vaan valemuisto, kun olen tuollaista skenaariota aika paljonkin miettinyt päässäni

19:37:14

Vilijonkka

millaisia ne hämävät muistikuvat on?

19:37:20

nestorim

se olisi ollut etäinen sukulainen eräällä lomareissulla

19:37:42

Vilijonkka

mistä tuollainen valemuisto olisi voinut kehittyä

19:38:18

nestorim

en halua mennä tähän pidemmälle kuin että on pari muistikuvaa, että se olisi mennyt vähän turhan läheiseksi

19:39:19

Vilijonkka

okei, luuletko, että sillä on voinut olla merkitystä sun kehitykseen vai onko sun lapsiin kohdistuva kiinnostuksesi siitä riippumatonta?

19:40:09

nestorim

en usko että sellainen voisi vaikuttaa, kun en sitä mitenkään traumaattisena asiana pidä kuitenkaan

Kuva 2. Kuvakaappaus chat-haastattelusta, jossa haastateltava ilmaisi, ettei halunnut keskustella aiheesta enempää.

Kuunteleminen on yksi haastattelemisen kulmakivistä. Sen avulla toimittaja viestii haastateltavalle, että tällä on tilaa puhua ja tämän kertomalla on merkitystä. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa nonverbaali viestintä, katsekontakti ja nyökkäykset, sekä niin kutsuttu minimipalaute ovat merkkejä kuuntelemisesta. Minimipalaute koostuu erilaisista pikku sanoista (joo, niin) ja ynähdyksistä (mm-m). Näillä keinoilla toimittaja ohjailee vuorovaikutusta, kehottaa jatkamaan puheenvuoroa tai osoittaa halukkuutta ottaa se. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 26.)

Koska vain pieni osa antamastamme palautteesta on sanallista, on kuuntelemisen ilmaiseminen chat-keskustelussa vaikeaa. Chatissa hiljaisuus saa eri merkityksen kuin kasvokkaisessa keskustelussa. Virtuaalisessa vuorovaikutuksessa hiljaisuus voi tuntua etäännyttävältä tekijältä: vain näytölle ilmestyvä teksti osoittaa, että keskustelukumppani on vielä läsnä. Läsnäolonsa voi tehdä tiettäväksi esimerkiksi vastaamalla viiveettä ja esittämällä tarkentavia kysymyksiä. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 269.) Nopea reagointi on näköyhteyden puuttuessa ainoita keinoja luoda vaikutelma aktiivisesta kuuntelusta. Tähän helpoin ja nopein tapa lienee hymiöiden käyttö. Meille hymiöiden käyttö tuntui luontevimmilta tilanteissa, jotka olivat jollakin tavalla humoristisia. Nauravalla hymiöllä ilmaisimme sanattomasti huvituksemme.

Etäännyttävän vaikutuksensa vuoksi hiljainen hetki tuntuu chatissa vähemmän painostavalta kuin kasvokkain keskusteltaessa. Perinteisessä haastattelussa hiljaisuus on taktiikka, joka saa monet vaivaantumaan ja puhumaan lisää, täyttämään tyhjyyttä (Lintula & Valkama 2009, 193). Näytöllä hiljaisuus, tauko kirjoittamisessa, ei samalla tavalla viesti odotuksesta tai haasta vastaamaan. Montaa muuta asiaa nettihaastattelun hiljaisuus sen sijaan voi merkitä. Toisinaan hiljaisuus johtuu yksinkertaisesti kirjoittamisen aiheuttamasta viiveestä. On fysiologinen fakta, että ihmiseltä kuluu moninkertainen aika sen kirjoittamiseen, minkä hän sanoisi hetkessä (Lintula & Valkama 2009, 186). Lauseenmuodostus kirjoittaen on hitaampaa kuin puhuttaessa, varsinkin yhteyksissä, joissa haastateltava tietää ulosantinsa vaikuttavan journalistiseen tuotokseen. Haastateltavana olemiseen voi liittyä väärinymmärretyksi tulemisen pelko, joka saa ostamaan aikaa hiljaisuudella ja asettelemaan sanansa tarkasti. Nettihaastattelussa on mahdotonta tietää, johduko vastausviive haastateltavan epäröinnistä vai katkenneesta nettiyhteydestä.

Tutkijat ovat havainneet, että nettihaastattelussa käytetty kieli on erilaista kuin suullisessa haastattelussa. Kirjoitettaessa ilmaisu on harkitumpaa ja muodollisempaa kuin puhuttaessa. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 268.) Toisaalta reaaliaikaisuus tuo mukaan uuden elementin: kun tiedämme keskustelukumppanimme olevan *online*, yhtä aikaa

paikalla, viestintämme jäljittelee puhetta sisältäen piirteitä sekä puhutusta että kirjoitusta kielestä (Lampinen 2005). Yksi säilyy silti. Kirjallisessa ilmaisussa korostuvat faktat, eivät niinkään tunteet. Kuitenkin radio on hyvin emotionaalinen väline, joka luo mielikuvia konkretian kautta – mielikuvia ei synny, jos käsittelyssä pysytään hyvin yleisellä tasolla. Haastattelussa olisi siis syytä päästä kiinni yksityiskohtiin, jotka saavat kuuntelijassa aikaan reaktion. (Karisto & Leppänen 1997, 10.) Jos haastattelumateriaalista jää puuttumaan kuvailu ja tunteikkuus, on dokumenttikäsikirjoituksen laatiminen lähtökohtaisesti vaikeaa.

Vilijonkka

oot sanonut, että et katso lapsipornoa, niin millasilla jutuilla suot itsellesi mielihyvää?

nestorim

no fantasioidin juuri tollaisista hellistä hetkistä

20:29:49

joskus ton tapaisilla kuvilla, joskus ihan vaan mielikuvilla tytöistä jo ita on nähnyt ulkona tms

20:30:58

Vilijonkka

mitä hellät hetket pitävät sisällään?

20:32:07

nestorim

erotiikkaa =)

20:35:18

Vilijonkka

erotiikka on aika laaja käsite, tai että se on ihan ihmisestä riippuvaista. :)

20:35:47

nestorim

en mä kehtaa

20:36:21

haluaisin sen syliin istumaan hajareisin ja kiusoittelemaan

Kuva 3. Kuvakaappaus chat-haastattelusta, jossa haastateltava vastasi suppeasti vaikeaksi kokemaansa kysymykseen.

Päähenkilöllemme myös muiden kuin intiimien tunteiden ja ajatusten kuvailu tuntui tuottavan häpeää, mikä huokui hänen vastauksistaan. Ne olivat osin suppeita ja monitulkintaisia, ja ajoittain sanojen löytäminen tuntui olevan hänelle vaikeaa. Esimerkiksi silloin kuin pyysimme häntä kuvailemaan ihaillemaansa tyttöä, ei hän pystynyt pukemaan sanoiksi, mikä tytössä viehättää. Sen sijaan hän lähetti työstä kuvan tarkasteltavaksemme. Heräsi kysymys siitä, kenen näkökulmasta tarinaa oikeastaan kerrotaan. Näissä tilanteissa yritimme rohkaista Nestoria löytämään oikean tunnetilan ja sitä kautta sanat asioille, joista hän ei ollut aiemmin puhunut.

2.4 Asiantuntijahaastattelujen valinta

Päähenkilömme Nestorin lisäksi kaipasimme dokumenttiimme asiantuntijoiden näkökulmia, jotka toisivat syvyyttä aiheen käsittelyyn. Pidimme tärkeänä sitä, että yleisö ei muodostaisi mielipidettään pelkästään kokijan kertoman pohjalta vaan saisi kuulla myös ammattilaisten ajatuksia aiheesta. Pedofiliaan perehtyneet terveysalan ammattilaiset tuntuivat olevan harvassa Suomessa, mutta onnistuimme löytämään kaksi erilaisissa tehtävissä työskentelevää asiantuntijaa.

Turun psykiatrisen vankisairaalan vastaava ylilääkäri Hannu Lauerma on pitkällä uralaan kohdannut monenlaisia seksuaalirikollisia, myös lapsen hyväksikäytöstä tuomittuja pedofiilejä. Yksityisvastaanotollaan hän taas on tavannut sellaisia pedofiilejä, jotka kaipaavat psykoterapeuttista tukea elääkseen siviilissä taipumuksensa kanssa. Psykoterapeutti ja seksuaaliterapeutti Jussi Nissinen puolestaan on työskennellyt pitkään seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvien kysymysten parissa. Sexpo-säätiöstä eläköidyttyään hän on keskittynyt omaan yritykseensä, joka tarjoaa psykoterapian lisäksi työnohjausta ja koulutusta. Nissinen työskentelee pääasiassa sellaisten pedofiilien kanssa, jotka eivät ole syyllistyneet seksuaalirikoksiin.

Laueramalla ja Nissisellä on hieman erilaiset näköalat pedofiliaan. Psykiatrin koulutuksensa ansiosta Lauermalle on kertynyt runsaasti paitsi käytännön kokemusta myös kliinistä tutkimustietoa pedofiliasta. Yleisölle hän on avannut aihetta monissa mediaesiintymisissä sekä kansantajuisessa tietokirjassaan Pahuuden anatomia (2009). Nissinen seksuaalisuuden asiantuntijana puolestaan lähestyy pedofiliaa pikemminkin yhtenä seksuaalisuuden ilmentymänä. Hän on tutustunut ulkomaiden hoitomalleihin ja kotimaassamme kehitteillä oleviin hankkeisiin.

Ääniformaatti asetti vaatimuksia myös haastateltavien ulosannille. Ennen yhteydenottoja kuuntelimme molempien aiempia radiohaastatteluja varmistuaksemme heidän sopivuudesta dokumenttiimme. Huomasimme miesten olevan keskenään hyvin erilaisia esiintyjiä: Lauerma puhuu muodollisesti, harkittua huumoria viljellen, Nissinen taas rennommin. Erilaiset äänet ja puhetavat auttavat kuuntelijaa tunnistamaan, kumpi on milloinkin äänessä. Etua oli myös siitä, että molemmat ovat sujuvasanaisia, kokeneita esiintyjiä, mikä vähensi ohjauksen tarvetta äänitilanteissa.

2.5 Asiantuntijoiden haastattelut

Ylilääkäri Hannu Lauerman haastattelu äänitettiin hänen työpaikallaan Turun psykiatriassa vankisairaalassa. Lauerma vaikutti ensikontaktista lähtien hieman kiireiseltä. Hän pahoitteli pitkittynyttä flunssaansa, jonka oli arvellut parantuvan haastatteluun mennessä. Tapaamispäivänä jäljellä ollut yskä ikuistui äänitteelle ajoittaisena köhimisenä ja kurkun selvittelynä, joka tuo säröä muuten niin sujuvaan puheeseen.

Lauerman ulosanti on, kuten todettua, hyvin huoliteltua. Se kieli paitsi puhujansa asiantuntija-asemasta, myös korkeasta koulutustasosta ja lukeneisuudesta. Lauserakenteiltaan puhe muistuttaa hetkittäin enemmän kirjoitettua kuin puhuttua kieltä, mikä voi helpottaa joidenkin vaikeatajuisten asioiden ymmärtämistä kertakuulemalla. Olennaista ei tarvitse etsiä, se annetaan tiivistettynä. Lauerman puhetta elävöittävät hänen persoonalliset sanavalintansa, joista harvaa kuulee käytettävän enää nykypäivänä. Hän käyttää esimerkiksi sanoja ”tylsämielinen”, ”onanoida” ja ”itsesaastutus”. Välillä hän innostuu muistelemaan tapauksia uransa varrelta humoristiseen sävyyn, mikä keventää asiapi-toista otetta. Lauerman tunnistettava puhetapa mahdollistaa myös sellaiset leikkaustekniset ratkaisut, joita olisi vältettävä, jos haastateltavien äänet olisivat vaarassa sekoittua keskenään. Toisaalta tällaisen puheen kronologisen järjestyksen rikkominen on täytesanojen puuttuessa haastavaa, mikä vaikeuttaa aineiston uudelleen järjestelyä editoitaessa.

Haastattelun kulkua häiritsi hieman puhelin, jota Lauerma ilmoitti joutuvansa pitämään äänellisellä mahdollisten hätätilanteiden varalta. Kysymyksiimme vastaaminen keskeytyikin pari kertaa puhelimen soidessa. Yllätykseksemme Lauerma paikkasi nämä tilanteet varsin taidokkaasti: ensimmäisen puhelun päätyttyä hän tarjoutui ottamaan alusta koko puhelua edeltäneen virkkeensä, jonka hän sitten toisti samalla intonaatiolla kuin aiemmat puheensa. Harjaantuneena haastateltavana hän tuntui tietävän, miten

radiohaastattelussa kannattaa puhua, jotta materiaalin editointi olisi mahdollisimman helppoa. Editointivaiheessa myös toinen haastatteluhetkeä haitanneista puheluista alkoi kuulostaa käyttökelpoiselta materiaalilta. Päädyimme leikkaamaan siitä siirtymän, joka johdattaa kuuntelijan vankisairaalaan ja kertoo, kenen seurassa olemme. Lauerma vastaa puheluun sukunimellään, ja hänen lyhyet vastauksensa soittajan kysymyksiin antavat vihiä siitä, minkä parissa hän työskentelee.

”Aiemmissa sukupolvissa on ilmeisesti ollut yleisempi sellainen ongelma, että nykyään niinkin viattomana pidettyä asiaa kuin itsettydytystä on kavahdettu. Olen vielä tavannut 90-luvun lopulla sellaisen iäkkään, useisiin pedofiilisiin rikoksiin syyllistyneen miehen, joka oli arvioissa, mielentilatutkimuksessa ja vaarallisuusarvioissa sen suhteen, että minkälainen tuomio hänelle pitäisi sitten mitoitaa. Ja hänen taustansa oli sellainen, että hän oli maalauskylän perukoilta ja sitä ikäpolvea, joka pelkäsi sokeutuvansa ja tylsistyvänensä, jos harjoittaa itsesaastutusta. Hän kuiskaten kysyi sitä, että tuleeko siitä tosiaan sokeaksi. Hän nimittäin oli murrosiässä alkanut normaaliin tapaan onanoida, ja kävi niin, että ihan samaan aikaan hänellä alkoi hyvin vaikea ihosairaus. Ja tämä johti mielikuvaan siitä, että se nyt johtui siitä, et se oli rangaistus siitä, että harjoittaa itsesaastutusta. Oli myöskin ilo kertoa hänelle, että itsesaastutuksesta ei tule sokeaksi eikä tylsämieliseksi.”

Kuva 4. Ote asiantuntijahaastateltava Hannu Lauerman haastattelusta.

Seksuaaliterapeutti Jussi Nissistä haastattelimme hänen vastaanotollaan Helsingin Kalliossa. Haastattelutila oli pieni, kodinomainen kerrostalohuoneisto, jonka oleskeluhuonetta koristi muutama huonekalu. Kohtasimme dokumentintekijän dilemman: asettaako mikrofoni tilan ainoalle tasaiselle alustalle, hieman liian matalalle pöydälle vai pidelläkö sitä itse koko pitkän haastattelun ajan? Pöydällä tallennin unohtuisi helpommin ja tekisi puheesta luontevampaa, mutta suunnattavissa oleva mikrofoni antaisi haastateltavalle enemmän liikkumavaraa.

Päätimme sijoittaa tallentimen pöydälle muutaman kirjan päälle, jotta etäisyys puhujasta olisi suunnilleen sama kuin vankisairaalan neuvottelupöydän ääressä tehdyssä haastattelussa. Korokkeista huolimatta mikrofoniin lähelle pääseminen vaati pientä etukenoa. Nojatuoli kuitenkin houkutti nojaamaan rennosti taaksepäin, ja haastattelun edetessä huomasimmekin Nissisen siirtyvän kauemmaksi mikrofoniin. Etäisyys ei vaikuttanut puheen kuuluvuuteen, mutta vähensi sen intiimiyttä. Liikkuminen aiheutti myös natinaa, jota

emme äänitystilanteessa huomanneet. Äänen poistaminen osoittautui mahdottomaksi editointivaiheessa, sillä ääni kuului puheen alla. Haastateltavan liikkumiseen tuntui vaikealta puuttua kesken hyvän vastauksen: vaikka se olisi uusittu lähempänä mikrofonia, tunnelma ei välttämättä olisi ollut toistettavissa. Vastausten välissä varmistimme, että puhe taltioituu sen jälkityöstämistä ajatellen riittävän laadukkaana.

Haastattelu eteni alusta alkaen keskustelunomaisesti. Perusteellisesti tehty taustatyö maksoi itsensä takaisin, kun pystyimme heittäytymään keskusteluun ja siirtämään muistiinpanomme sivuun. Tämä tuntui kannustavan myös Nissistä monisanaisuuteen. Polveileva puhe johdatti meidät sellaistenkin asioiden äärelle, joista emme olleet suunnitelleet kysyvämme. Välillä Nissinen pohti vastauksissaan spontaaneja ajatuksiamme. Hän salli itsensä rönsyillä ja hakea ilmaisuja, mikä toi kaivattua kontrastia Lauermaan harkittuun ulosantiin sekä päähenkilömme käsikirjoitettuun puheeseen. Viimeisenä haastateltavana Nissisellä oli mahdollisuus kommentoida muiden haastateltaviemme puheita. Tiedustelimme hänen kantaansa sekä päähenkilömme kokemuksiin että osaan Lauermaan haastattelussa esiin nousseista asioista. Näin pyrimme luomaan kolmikion välille vaikutelman vuoropuhelusta.

”Mun ajatus on ja vähän kokemuksin on sen tyyppinen, että tavallaan sitä lapsikohteista seksuaalista kiinnostusta ei voida enää pyyhkiä pois sellasesta aika syvällä olevasta virittymisestä. Mutta aika monien kohdalla mä oon huomannu, että siellä residuaalissa on potentiaalina myös omanikäisiin kohdistuvaa seksuaalista kiinnostusta. Ja silloin kun tää ahdistus siihen lapsikohteiseen seksuaalisuuteen kohdistuen, ja syyllisyys ja häpeä helpottaa, niin pikkuhiljaa päästään käsittelemään myös omaan ikäryhmään kohdistuvia virikkeitä. Mut et siinä täytyy todella edetä rauhallisesti, niinku mulla yks asiakas, jolla se kiinnostus kohdistuu poikiin ja sitten hänellä on jonkin verran homoseksuaalista kiinnostusta myös. Ni se oli hyvä, kun mä aina välillä koitin nimenomaan aina tätä omaan ikäryhmään kohdistuvaa, et mites siellä, niin hän sano että ”Jussi, etkö sä kestä mun pedofiliaa?”. ”Okei, no palataanpas nyt sinne sitten vielä...” Mut selkeesti siinä on tapahtunu sitä, että silloin kun hänen kuntonsa heikkenee eli mieliala ja elämässä tulee vastoinkäymisiä, niin silloin tuntuu että se lapsikohteinen alkaa taas aktivoitua fantasiatasolla.”

Kuva 5. Ote asiantuntijahaastateltava Jussi Nissisen haastattelusta.

3 ANONYMITEETTIIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Anonymiteetti eli nimettömyys on ollut olemassa internetin alkuaajoista lähtien ja sitä on pyritty varjelemaan sananvapauden nimissä (Karhula 2016). Toimittajan työssä anonymiteetti mahdollistaa haastateltavan suojelemisen niissä tapauksissa, joissa omilla kasvoillaan esiin tuleminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin, esimerkiksi työpaikan menetykseen. Nimettömyys on perusteltua myös arkaluontoisista asioista kerrottaessa. (Lintula & Valkama 2009, 199.) Jotkin aiheet ovat niin vahvasti stigmatisoituja, että niihin yhdistetyksi tulemisesta saattaa koitua haastateltavalle sosiaalista haittaa. Vakavimmillaan omilla kasvoillaan esiintyminen voi aiheuttaa haastateltavalle tai hänen läheisilleen turvallisuusriskin. Harkitsemattomasta journalismista voivat kärsiä erityisesti jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevat, esimerkiksi rikoksen uhrin. Toimittajan tulee tunnistaa ne tapaukset, joissa anonymiteetti on tarpeen ja kertoa haastateltavalle omalla nimellä esiintymisen riskeistä, jos tämä on niistä tietämätön. (Journalistin eettiset ohjeet, kohdat 14, 27, 28, 34.)

3.1 Lähdekritiikki

Journalistin eettisissä ohjeissa (kohta 12) painotetaan kriittistä suhtautumista tietolähteisiin. Erityistä varovaisuutta on noudatettava silloin kun tieto tai vihje vastaanotetaan sähköisiä kanavia pitkin. Näin on siksi, että anonymiteetti internetissä mahdollistaa esiintymisen jonakuna muuna ja sallii totuuden muuntelun (Mäkinen 2006, 175). Lähdekritiikki on syytä muistaa eritoten kiistanalaisissa asioissa, joissa tietolähteellä voi olla hyötymistä tai vahingoittamistarkoituksia: anonymiteetin suojassa haastateltava voi halutessaan syyllistyä väärinkäytöksiin.

Valtamediassa on tullut esiin tapauksia, joissa anonyymiin lähteeseen perustunut juttu on paljastunut lopulta valheelliseksi. Vuonna 2012 mediassa kuohutti koulukiusaamisen seurauksena itsemurhaan päätyneen nuoren Elisan kohtalo. Enkeli-etuliitteen saaneen Elisan tarina päättyi kansien väliin, kun kirjailija Minttu Vettenterä alkoi koostaa tapahtumia tytön päiväkirjamerkintöjen pohjalta. Erityisen traagisen tapauksesta teki tytön isän historia: mies oli entinen koulukiusaaja, joka sai lähipiirissään kokea, millaisia seurauksia kiusaamisella voi olla. Murhenäytelmä kasvoi nopeasti kymmenien tuhansien ihmisten

seuraamaksi ilmiöksi, joka havainnollisti koulukiusaamisen laajat vaikutukset. (Matilainen 2012.)

Sittemmin kävi ilmi, että yksi Enkeli-Elisan isän koulukiusaamista henkilöistä oli Vettenterä itse. Tässä vaiheessa jo useat eri mediat olivat tarttuneet tarinaan kyseenalaistamatta sen todenperäisyyttä. Tarina oli kaikessa murheellisuudessaan niin täydellinen, että se herätti myös epäilyksen. Helsingin Sanomat ryhtyi selvittämään, oliko Enkeli-Elisaa lainkaan olemassa. Vyyhti alkoi purkautua ja johti lopulta poliisitutkintaan, jossa todettiin, ettei tapaus täytä rikoksen tunnusmerkkejä. Tarina sen sijaan paljastui osittain keksityksi: kirjailijan mukaan siinä oli vain vaikutteita todellisen ”Elisan” kohtaamista tilanteista ja tunteista. Uutismediat esittivät tarinan kuitenkin täysin totena ja käyttivät lähteenään ainoastaan kirjailija Vettenterää. Journalistin eettisten ohjeiden mukaan julkaisu voi perustua yhteen lähteeseen siinä tapauksessa, että toimitus kertoo lukijoilleen, ettei jutun paikkansapitävyyttä ole voitu vahvistaa muista lähteistä. Tällainen tiedoksianto tekee jutusta journalistisen etiikan kannalta kestävämmän. Se myös velvoittaa toimituksen jatkamaan vajavaisilla tiedoilla julkaistun jutun selvittelyä ja uutisointia. (Uimonen 2012.)

Enkeli-Elisa on muutamien muiden vastaavien tapausten joukossa varoittava esimerkki yhteen lähteeseen luottamisen riskeistä. Jos toimitukset olisivat heti pyytäneet viranomaislähteiltä vahvistusta itsemurhaan päätyneen koulutytön kohtalosta, olisi uutisointi jäänyt tai ainakin uutiskärjet olisivat olleet hyvin erilaisia, yhteiskunnallisesti vähemmän merkittäviä. Tämän myötä myös yleisön kiinnostus olisi luultavasti ollut vähäisempää.

3.2 Tietojen tarkistaminen

Yhteen lähteeseen tukeutuminen ei epäonnistuneesta Enkeli-Elisa-esimerkistä huolimatta ole tavatonta, sillä omalla nimellään esiintyvän henkilön voidaan lähtökohtaisesti olettaa puhuvan totta. Todenmukaisesta journalismista kirjoittanut Heikki Kuutti (2015, 43) muistuttaa, että käytännössä toimittaja työskentelee aina jossain määrin epävarmojen tietojen varassa. Siksi lähteiden luotettavuuden arviointia pidetäänkin keskeisenä osana toimittajan ammattitaitoa. Yhden nimettömän lähteen käyttäminen jakaa mielipiteitä, joskin selvä enemmistö journalisteista ja journalistietiikan asiantuntijoista hyväksyy sen tarpeen vaatiessa (Mörä ym. 2011, 154). Mörän työryhmän mukaan hyvän jutun pohjana käytetään ainakin kahta toisistaan riippumatonta lähdettä, joista toisen tulee tarvittaessa olla valmis todistamaan asian puolesta julkisuudessa. On kuitenkin tilanteita, joissa median on perusteltua nojautua anonyymiin lähteeseen. Ellei sitä pidettäisi hyvän journalistisen

tavan mukaisena, voisivat monet yhteiskunnallisesti tärkeät asiat jäädä kertomatta (Lintula & Valkama 2009, 199). Nimetöntä lähdettä käyttävän toimittajan täytyy toki selvittää, pystyykö kukaan vahvistamaan haastateltavan kertomaa. Jos ei, on toimituksen punta-roitava, onko lähteellä niin painavaa sanottavaa, että riskinotto kannattaa. Toimittajan – viime kädessä päätoimittajan – on luotettava omaan arvioonsa lähteen luotettavuudesta. Mörän työryhmän (2011) haastatteleman journalistin silmissä nimettömistä lähteistä luotettavin on pitkälti ajalta tuttu ensi käden lähde, joka pystyy argumentoimaan asiansa loogisesti. Raskauttavissa asioissa toimitus saattaa pyytää lähteeltä valaehoista lausuntoa, valmiutta todistaa tarvittaessa oikeudessa (Mörä ym. 2011, 154-155; Lintula & Valkama 2009, 199).

Ellei tietolähde esiinny nimettömänä aiheen arkaluontoisuuden vuoksi, on syytä pohtia, mitkä hänen motiivinsa anonymiteettiin tai sen pyytämiseen ovat. Toisaalta voidaan kysyä, onko lähteen pyrkimyksillä jutun kannalta merkitystä. Mörä kollegoineen (2011) tuo tutkimuksessaan esille velvollisuuseettisen näkökulman, jonka mukaan tärkeintä on tiedon paikkansapitävyys: se, tuleeko juttu edistääneeksi tiedonantajan agenda, on toissijaista. Myöskään jutun aiheuttamilla mahdollisilla ikävillä seurauksilla ei ajatella olevan merkitystä, kunhan totuus tulee julki. Päinvastaisessa näkökulmassa taas korostuvat tiedonantajan motiivit. Juttu saatetaan jättää tekemättä, jos lähteellä vaikuttaa olevan kyseenalaisia tarkoitusperiä, kuten median harhauttaminen tai halu vahingoittaa toista. (Mörä ym. 2011, 155.) Toimittajan kriittinen tai kritiikitön suhtautuminen vaikuttaa herkästi myös siihen, millä tavalla juttu otetaan vastaan. Lähteen kertomisintressien kyseenalaistamatta jättäminen voi saada yleisön mieltämään tämän kertomat tiedot perusteetomiksi faktoiksi (Kuutti 2015, 45).

Lopulta on todettava, ettei meillä ole ollut henkilökohtaisesti mahdollisuutta varmistua siitä, että päähenkilömme Nestori on se, joka kertoo olevansa. Hänen luotettavuutensa puolesta puhuu kuitenkin hänen useita vuosia kirjoittama Lapsikohteinen-bloginsa, joka käsittelee pedofiliaa asiallisella otteella. Myös muut mediat ovat tietävästi löytäneet Nestorin juuri hänen bloginsa kautta, ja esimerkiksi Yle ja Aamulehti ovat tavanneet hänet pitkällisen yhteydenpidon jälkeen. Vaikka tämä ei vapauta meitä vastuusta, saimme varmuutta siitä, että tunnetut mediat ovat varmistuneet Nestorin henkilöllisyydestä. Julkisen sanan neuvosto (2013, kohta 10) ohjeistaa tarkistamaan tiedot mahdollisimman hyvin myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu. Myös Nestorin rikosrekisteri on tarkistettu ja seksuaalirikosten osalta puhtaaksi todettu Ylen juttua varten (Hantula, 2017). Tämä ei toki tarkoita, ettei lapseen kajoamista olisi voinut tapahtua, sillä suurin osa lasten

seksuaalisista hyväksikäytöistä jää ilmoittamatta. Lähes kolme vuotta kestäneen yhteydenpitomme aikana Nestori on kuitenkin usein korostanut, että ei halua toteuttaa seksuaalisuuttaan lapsen kanssa.

Omissa haastatteluissamme Nestorin vilpittömän tarkoituksensa puolesta puhui juuri hänen pidättyväisyytensä. Aihe tuntui koskettavan häntä aidosti. Jos kuitenkin kävisi ilmi, että hän olisi johtanut meitä harhaan, olisi dokumentin puheet tulkittava eri tavalla. Jonkinlainen totuuspohja puheilla joka tapauksessa vaikuttaisi olevan: jokin on saanut Nestorin perehtymään aiheeseen ja omaksumaan pedofiilin identiteetin varsin taitavasti. Myöskään haastattelumamme asiantuntijat eivät löytäneet hänen puheistaan ristiriitoja.

4 KÄSIKIRJOITTAMINEN

Käsi kirjoittamisen voidaan ajatella olevan monesta työvaiheesta koostuva jatkumo, joka alkaa dokumentin aiheen kehittelyllä ja päättyy teoksen julkaisemiseen. Alussa on toimittajan havainto kiinnostavasta asiasta, josta voisi olla dokumentiksi. Tämä orastava idea jalostuu vähitellen kohti lopullista muotoaan, jäsennehtyä käsi kirjoitusta. (Saksala 2008, 88.) Lopullisessa käsi kirjoituksessa aihe on rajattu tiiviisti, ja siitä on karsittu kaikki ylimääräinen (Karisto & Leppänen 1997, 45). Materiaali on järjestelty siten, että se muodostaa sisäisesti loogisen kokonaisuuden, josta kuuntelijan on mahdollista tehdä erilaisia tulkintoja.

Radiodokumentin teossa on tyypillistä, että sen kaikista työvaiheista (ideointi, suunnittelu, tiedonhankinta, äänityssuunnitelman tekeminen, materiaalin kerääminen, materiaalin jalostaminen eli käsi kirjoittaminen ja editointi) vastaa yleensä yksi ihminen tai työpari. Kun kokonaisuus on yhden tai kahden ihmisen vastuulla, ei käsi kirjoituksen tarvitse olla yhtä yksityiskohtainen kuin tuotannossa, jossa on mukana useampia tekijöitä. (Karisto & Leppänen 1997, 58.) Parityöskentelyssä tiedonkulku on mutkattomampaa kuin isossa työryhmässä, jossa yhteistyö edellyttää suunnitelmallisuutta. Esimerkiksi leikkaajan on oltava tietoinen toimittajan taiteellisista pyrkimyksistä, jotta lopputulos olisi tarkoituksenmukainen (Saksala 2008, 88-89).

Siitä, missä vaiheessa toimittajan itse on oltava selvillä aikeistaan, voidaan olla montaa mieltä. Erään näkemyksen mukaan käsi kirjoituksen on oltava olemassa ennen haastatteluja, jotta toimittaja kykenee keräämään juuri työn alla olevan ohjelman kannalta olennaisia materiaalia. Toiset taas kysyvät, kuinka dokumenttia, todellisuuteen pohjautuvaa teosta, on ylipäättään mahdollista käsi kirjoittaa (Aaltonen 2007, 150). Vallitsevien olosuhteiden armoilla oleminen on olennainen osa dokumentaarisuutta sekä hyvässä että pahassa. Valmistautuminen on toki suotavaa, kunhan toimittaja suhtautuu muutokseen avoimesti eikä anna suunnitelmiansa syrjäyttää realiteetteja. Yhtä mieltä voitaneen olla siitä, että jonkinlaisen äänityssuunnitelman laatiminen on järkevää ja kustannustehokasta: ilman sitä saattaa tulla kysyneeksi väärä asioita, äänittäneeksi väärässä paikassa tai väärällä mikrofonilla (Karisto & Leppänen 1997, 46). Olennaisinta lieneekin tietää, mitä ollaan hakemassa – minkälaista materiaalia tarvitaan, jotta haluttu viesti välittyy kuuntelijoille.

4.1 Rakenteen luominen

Perusteellisen pohjatyön tärkeys hahmottuu viimeistään kerättyä materiaalia kuunneltaessa. Mitä tarkemmin ohjelma on suunnitteluvaiheessa visioitu, sitä helpommin sen rakenne syntyy. Valmistautumisesta huolimatta on toki mahdollista, että äänityksistä nousee esiin jokin muu kuin alun perin kaavailtu teema. Jos materiaali näyttää luontevasti muodostavan rungon jollekin toiselle aiheelle, on sitä syytä arvioida samalla tavalla kuin alkuperäistä aihetta. Mikäli aineistosta on uudeksi ohjelmaksi, ei alkuperäissuunnitelmassa kannata väkisin pitäytyä (Karisto & Leppänen 1997, 54-57) – ellei kyse ole siitä, että sen toteuttamiseksi tarvittaisiin vain hieman lisää materiaalia.

Omassa dokumentissamme olimme suunnitelleet keskittyvämmme ennaltaehkäisevän hoidon tarpeeseen. Päähenkilömme haastatteluissa kuitenkin painottui hoitonäkökulman sijaan se, kuinka pedofilian salaaminen eristää muista ihmisistä. Hän ei tuntunut kaipaavan ammattilaisapua, vaan yhteyttä läheisiinsä. Yksinäisyysteema toki kytkeytyy ennaltaehkäisevän hoidon puutteeseen, jota hän haastatteluissa kritisoi. Hoidon heikko tarjonta heijastelee yhteiskuntamme asenteita, jotka aiheuttavat sen, että pedofiiliasta on vaikea kertoa edes lähipiirilleen – tai anonyymisti toimittajille.

Aiheen poleemisuus sai pohtimaan, millä tavalla pedofiliaa on ylipäättään soveliasta käsitellä dokumentissa. Viestimme pohjaa vankilapsykiatri Lauerman haastattelussamme lausumaan:

Pedofiileihin kohdistuva inho on jossain määrin ongelma, kun ajatellaan vaikkapa tuen ja avun tarjoamista pedofiliaa sairastaville. Voidaan sanoa, että on aidosti pedofiiliasta kärsiviä ihmisiä. He kärsivät siitä, että heillä on tällainen vietin suuntautuminen, jota ei voi toteuttaa, ja ovat enemmän tai vähemmän puun ja kuoren välissä asian kanssa.

Ajatus siitä, että pedofiili kärsii taipumuksestaan, voi tuntua joillekin vieraalta. Sympatiaa saavat helpommin osakseen seksuaalirikosten uhrin, joita pedofiileillä usein oletetaan olevan. Tällöin pedofiili käsitetään jälleen rikollisena. On kuitenkin huomioitava, että pedofilia itsessään ei ole rikos. Ajatuksen tasolle jäävät ajatukset, joita pedofiili pyrkii kontrolloimaan, eivät satuta ketään. Sivusimme kuitenkin dokumentissamme lyhyesti sitä, mitä teoiksi konkretisoituneet ajatukset voivat päähenkilömme käsityksen mukaan lapselle aiheuttaa. Tämän näkökulman huomioiminen korosti hänen vastuullisuuttaan.

Tasapainoilimme myös sen kysymyksen kanssa, kuinka paljon fantasiaista on tarpeen puhua. Tässä kohtaa oli mietittävä vastuullisuusnäkökulmaa ja sitä, että käsittelytämme ei kannustaisi aiheella hekumointiin. Toisaalta liiallinen sensurointi olisi vienyt mukanaan konkretian ja kuvailun. Päädyimme avaamaan fantasiaita pienissä määrin, mutta karsimme rajuimmat kuvaukset. Koimme, että liian tarkka kuvailu olisi vienyt huomiota dokumenttimme pääviestiltä. Pyrimme katkaisemaan kuvailun siten, että kuuntelija voi muodostaa mielikuvat itse. Voimakkaimpien kohtien jälkeen tunnelmaa neutralisoivat asiantuntijoiden puheenvuorot.

4.2 Radioon käsikirjoittaminen

Tavallisesti radiodokumentin editointikäsikirjoitus koostetaan äänimuodossa olevan materiaalin pohjalta. Omassa työssämme lähtökohdat olivat kuitenkin siltä osin poikkeukselliset, että haastattelumateriaalia oli sekä teksti- että äänimuodossa. Syntyi ylimääräinen työvaihe, jossa chat-haastatteluista piti saada puheenomaista, radiodokumenttiin sopivaa ilmaisua. Dialogimuodossa oleva haastattelumateriaali oli jäseneltävä ja kirjoitettava auki monologiksi. Käsikirjoittamisen kannalta suurin haaste oli tapa, jolla keskustelua kävimme: chatissa viestittely oli nopeatempoista, ja samaan aihepiiriin liittyviä viestejä oli ripotellen useassa kohdassa viestilokia. Tämän seurauksena käsissämme oli yksittäisistä ajatuksista koostuva palapeli, jonka osaset oli yhdisteltävä mielekkääksi kokonaisuudeksi.

Jotta osaisimme käsikirjoittaa korvalle, on meidän tiedettävä, miten korva havainnoi ja kuinka käsittelemme kuuloaistin varassa välittyvää informaatiota. Olosuhteiden salliessa ihminen käyttää kaikkia aistejaan. Kun vastaanottamamme tieto on vain korvan ymmärtämässä muodossa, havaintomme muuttuvat epätarkemmiksi. Vaikkapa silmään verrattuna korva on monin tavoin passiivinen elin, sillä se ei tutki ja tarkenna yhtä aktiivisesti kuin silmä. Näkö- ja kuuloaistimusten suurin ero liittyy niiden aikakäsitykseen. Silmä voi palata tarkistamaan näkemäänsä, korvalle mennyt on mennyttä. Taltiointi toki mahdollistaa sekä kuvan että äänen kelaamisen taaksepäin, mutta äänitallenteen kohdalla niin harvemmin tehdään. (Siltanen 2003, 222-224.) Tästä syystä radiossa on syytä välttää sellaisia kielellisiä rakenteita, jotka tekevät puheesta vaikeaselkoista. Luettuna helposti ymmärrettävä lause voi vaatia kuunneltuna enemmän sulattelua. Jos kuuntelija jää miettimään, mitä juuri äsken sanottiin, seuraava hetki menee ohi ja hän putoaa kerronnasta. Puhutun kielen onkin oltava kirjoitettua kieltä lyhyempää, yksinkertaisempaa ja

rytmikkäämpää. Samalla on muistettava, että vapaasti puhuessaan ihminen toistaa itseään ja rönnyilee, ja juuri se tekee ilmaisusta luonnollista. Puheenomaisesta pikaviestittelystä taas on poimittavissa persoonallisia ilmaisuja, joita on syytä vaalia. Päähenkilömme käytti esimerkiksi sanaa “pedohunnterimotiivi”, jonka halusimme pitää mukana siitä huolimatta, ettei sana ole täysin suomenkielinen.

Päiväkirjamerkintä heinäkuussa 2014:

”Kun sukupuoli vietti kohdistuu lapsiin, se ei ole pohjimmiltaan kovinkaan kummallinen asia. Se ilmenee rakkauden haluna. Oman kokemukseni mukaan se tarkoittaa poikkeuksetta arvostusta, kunnioitusta, ihailua ja läheisyydenkaipua sen yleisesti tunnetun seksuaalisen puolen lisäksi.

Pedofilian tapauksessa vain kohde ei vain useinkaan vastaa samalla tavalla, eikä kohde ole nykyisten normien mukaan sovelias tällaisen tunteen kohteeksi. Tästä aiheutuu tietysti ilmeinen ristiriita. Eikä tietysti rationaalisilla järkiperusteilla pysty perustelemaan, miksi haluaisi lapsen kumppanikseen. Mutta tosiasia on tosiasia, eikä se haluamalla muuksi muutu. Sitä vain huomataan, että näin on, ja sen kanssa pitää opetella elämään loppuelämänsä.

En usko, että kukaan olisi tarkoituksella valinnut alkavansa pedofiiliksi. En ainakaan tunne ketään sellaista.”

NESTORI:

Ensimmäinen kommentti blogiin tuli joltain Mikko Parantaiselta. Hän pyysi mua kommentoimaan keskustelupalstalleen, jonne pysty kirjottamaan anonyymisti ilman rekisteröitymistä. Ois kuulemma ollu mielenkiintosta keskustella pedofiiliasta jostain muusta näkökulmasta ku mitä lehdet tarjoaa.

Kävin kurkkaamassa sitä palstaa ja tajusin aika nopeesti, mikä tän Parantaisen motiivi oli. Se oli yrittänyt saada myös muita pedofiileja kirjottamaan sinne siinä toivossa, että sais selvitettyä meidän ip-osotteet. Niiden perusteella se ois jäljittänyt meidät ja tuonut nimet julkisuuteen. Arvasin tän, koska oon yleensä muutenkin varovainen nettikeskusteluissa. Koskaan ei voi olla ihan varma, onko kommentoija oikeella rehellisellä asialla vai onko siellä pedohuntemotiivit taustalla.

Vastasin sen viestiin, että palstansa on vastenmielinen eikä aja hyväksikäytettyjen lasten asioita millään tavalla. En halua arvailla mitä varten se tätä tekee, mutta ei se taida erottaa pedofiliaa ja hyväksikäyttöä toisistaan. Tää ei oo pelkästään yhden ihmisen ajattelua vaan laajempi ilmiö.

Lauerman puhelusta pätkä

ASIAANTUNTIJA LAUERMA:

ZOOM 06, 01:52

”Joo, tuota. Jos me otetaan uudestaan siitä, että mitenkään kattava selitys tällanen ei voi olla. - - Ja siihen saattaa liittyä toki myös omia traumoja, jotka tässä toimivat semmosena polttoaiemenä, että haluaa torjua, vastustaa tai rangaista. Mutta sitten joukossa on kyllä valitettavasti ollu myös silkan vainoharhaisia, aggressiivisia persoonia. Ja pahimmillaan tällanen lynkkausmentaliiteetti on johtanu sellasiin elokuvallisen surkuhupaisiin tapahtumiin, että esimerkiksi eräällä amerikkalaisella pikkukaupunkiseudulla väkijoukko kävi lastenlääkärin kimppuun, kun siellä oli kyltti, jossa luki ’pediatrician’, joka ymmärrettiin pedofiiliksi. Eli toden totta tämä on altis keräämään tällasta myöskin primitiivistä raivoa osakseen tämä ilmiö.”

Kuva 6. Ote käsikirjoituksesta, jossa päähenkilön tekstimuotoisia haastatteluja on puhtaaksikirjoitettu puheenomaiseksi.

3. Esittely / ongelman viritys:

NESTORI:

Kun pedofiliaa käsitellään mediassa lähinnä rikosuutisissa, niin siitä syntyy näitä väriä mielikuvia. Ainoat esikuvat nuorille pedofiileille on rikollisia, muita samaistumisen kohteita ei anneta. Mä vaan mietin et miten tällanen vaikuttaa nuoreen, joka huomaa tykkäävänsä lapsista muttei tahdo pahaa niille. Nyt jokanen nuori pedofiili joutuu miettimään, että oonko mä ainoa tällanen.

Mä oon itekin ollu tollanen nuori. Mullakin on ollu haaveita seurustelusta, mutta kyllä mä sen ymmärrän, että lapset ei kiinnostu musta sillä tavalla ku mä niistä. Sekin vaan turhauttais jos ois enemmän lasten kanssa tekemisissä. Julkisilla paikoilla yritän olla tuijottamatta ja kiinnittämättä huomiota. Välillä sitä tietysti huomaa haaveilevansa, millasta ois herätä aamulla jonkun kivan tytön vierestä. Mutta tietäähän sen, ettei se tuu toteutumaan.

Kyllä sitä joskus tuli eläteltyä toiveita myös omasta perheestä. Vähitellen mulle konkretisoitu, ettei mulla varmaan tuu koskaan oleen sellasta. En oo sellanen ihminen, joka menis suhteeseen vaan kulissin takia. Oon kyllä joskus kokeillu tapailla aikuisia, mutta ei siinä oo mitään pointtia, kun ne ei kiinnosta siinä mielessä. Ja kyllähän sitä tietty kaipais jonkun läheisyyttä ja hellyyttä, mutta pitää pärjätä ilman. Kun ei sitä vaan halua toisen lähelle, jos ei oo minkäänlaista kiinnostusta. Tunteet on tärkeessä osassa, enkä mä ees haluais läheisyyttä ihmisen kanssa, jota kohtaan en tunne mitään.

ASIAANTUNTIJA NISSINEN:

ZOOM 009, 09:33

”Se on nimenomaan se kiinnostus tiettyyn vartaloikään aika monilla. (Dunkelfelt-projektin luotsaajien pedofilia-määritelmästä.) - - Usein se kehitystarina näillä on sen tyyppinen, että ne jossain ikävaiheessa huomaa tän kiinnostuksen, tulee eroottisia, kivoja fiiliksiä tiettyjä henkilöitä, nuoria katsoessa, tai niiden lähellä ollessa. Ja sitten kun ikää tulee lisää, ne hämmentyy siitä, että kiinnostus pysyykin siinä tietyssä ikäryhmässä eikä enää siirry omanikäisiin. Ja usein ne huomaa tän joskus 15-16-17-vuotiaina varsinkin sillon, jos se kohdistuu esimurrosikäisiin tai vielä nuorempiin. Ja tavallaan heidän kohdallaan se pulma usein on, että aika moni jopa niistä jotka on syyllistyny rikoksiin, niin on sanonu että voi kun sillon olis voinu mennä jollekin puhumaan tästä. Mutta se oli sananakin sen tyyppinen, että voinko mä mennä kouluterveydenhoitajalle puhumaan tästä - mmm, ehkä en. Ehkä lääkärille - mmm, ehkä en. Sillä tavalla se on hankalaa... Koska tavallaan se on sellanen asia, josta ei myöskään kavereille pysty puhumaan. Siinä mä nään sen keskeisen ongelman. Eli sulla on itsessäs joku, omassa seksuaalisuudessa joku sellanen asia, josta sä et voi puhua kenellekään. Sillon sä erakoidut, eristäydyt, sulla ei oo enää sellasia ihmissuhteita, joissa voisit puhua niistä asioista, jotka sua häiritsee tai on merkityksellisiä. Se muodostaa taas sitten riskin, että jossain vaiheessa rupeet jopa toteuttamaan niitä tekoja.”

Kuva 7. Ote käsikirjoituksesta, joka osoittaa, kuinka haastateltavat vuorottelevat dokumentissa.

Puheen lisäksi viestimme radiodokumentissa monin muin keinoin, joita käsittelemme pian tarkemmin. Useiden eri elementtien jopa yhtäaikainen läsnäolo on mahdollista korvan luontaisten ominaisuuksien ansiosta. Siltasen (2003, 224) mukaan silmä ja korva nimittäin eroavat toisistaan myös siinä suhteessa, että korvan kontrolloiva taso, ”yliminä”, on vaatimattomampi kuin silmällä. Korva kehittymättömänä portinvartijana kykenee säätämään heikosti kuulohavaintojen määrää kuunteluhetkellä (Koivumäki 1993, 49) - poikkeuksena mainittakoon *cocktail party* -ilmiö, jossa hälyisessä tilassa oleva ihminen suodattaa yleisen puheensorinan ja keskittyy keskustelukumppaninsa puheeseen. Hän on suunnannut tarkkaavaisuutensa partneriinsa, mutta havahtuu kuullessaan lähelläään mainittavan jotakin itselleen merkityksellistä, esimerkiksi oman nimensä. Korva siis todistetusti sietää toistoa, kerroksellisuutta ja kaaosta (Siltanen 2003, 224), mikä antaa tekijälle runsaasti taiteellisia vapauksia äänikerronnan suunnittelussa. Ihmisen tiedetään olevan altis muodostamaan mielikuvia kuulemansa perusteella silloin, kun äänikerronnalla ei pyritä synnyttämään todellisuutta vastaavia visuaalisia kuvia vaan luomaan omia, subjektiivisia merkityksiä (Karisto & Leppänen 1997, 69).

4.3 Äänikerronta

Äänikerronta käsittää kaikki radiodokumentissa käytettävät elementit puheesta tehosteäänien kautta musiikkiin ja hiljaisuuteen. Nämä voivat vuorotella tai olla kuultavissa yhtä aikaa päällekkäisinä. Suomalaisessa dokumenttiperinteessä hallitsevin elementti on yleensä puhe, jonka ympärille – ja ehdoilla – muu äänikerronta rakentuu. Kokonaisuus suunnitellaan palvelemaan sanoin kerrottua viestiä, mutta ei tulkkamaan sitä. Usein ohjenuoraksi annetaan, että puhetta ei pidä efektimäisesti kuvittaa ilmeisimmillä aiheeseen liittyvillä äänillä, vaan tehosteäänien ja musiikin tulisi tuoda tarinalle lisäarvoa (Karisto & Leppänen 1997, 69; Koivumäki 1993, 67). Puheen viestejä toistava tai alleviivaava äänikerronta uuvuttaa ja aliarvioi kuuntelijaa, ellei se ole tietoisesti valittu tyylikeino. Tällöin äänelle on löydettävissä jokin korkeampi tarkoitus, eikä sen ainoa tehtävä ole täyttää taustaa tai selittää puhuttua asiaa.

Kun sitten pyristelemme eroon konkretiasta, avaamme mahdollisuuden assosiaatioille, tajunnanvirralle. Karisto (2008) vertaa radion kieltä unen logiikkaan: asiat voidaan ilmaista vapaassa, jopa väärässä järjestyksessä ja ne voivat sekoittua toisiinsa. Sitä, millaisia mielikuvia tekijän käyttämät mielikuvavirikkeet kuuntelijassa lopulta synnyttävät, on

joka tapauksessa vaikea ennustaa. On olemassa joitakin tietyille ympäristöille tunnusomaisia ääniä, jotka useimmat meistä assosioivat samaan miljööseen, mutta toisinaan tulkinnat voivat yllättää. Ihminen ei ole mielikuvasaaliö, josta ohjelmantekijä voisi jollakin keinolla onkia haluamansa mielikuvat, kuten sosiaalipsykologi ja äänisuunnittelun opettaja Ari Koivumäki (1993, 64) toteaa. Mielleyhtymät syntyvät monimutkaisen, yksilöllisen psyykkisen prosessin seurauksena.

Äänimaisema muodostaa näyttämön tarinan tapahtumille. Pelkästään sillä, että kuuntelija aistii kerronnassa tilan, on merkitystä. Äänivihjeet auttavat häntä näkemään mielesään, millaiseen ympäristöön kerronta sijoittuu. (Kainulainen 2010, 19.) Samalla nämä vihjeet ilmentävät dokumentin perusristiriitaa ja omalla tavallaan kertovat, mitä toimittaja haluaa sanoa (Karisto & Leppänen 1997, 68.) Viestejä voi olla löydettävissä useampikin, eikä niitä kaikkia ole välttämätöntä tuoda esiin sanallisesti. Ne asiat, jotka jätetään sanomatta, voidaan välittää muilla keinoilla, hyvinkin hienovaraisesti. Esimerkiksi puheosuuksien välissä kuultavilla äänitaustoilla halusimme kuvastaa päähenkilömme sisäistä maailmaa mahdollisimman vähäeleisesti siten, että äänikerronta ei kilpailisi sisällöltään rannan puheen kanssa vaan helpottaisi siihen keskittymistä.

Suurimpia vaatimuksia sanattomalle äänikerronnalle asetti ääninäyttelijän käyttäminen. Totesimme pian, että erilaiset arkiset äänet ovat poissuljettuja, koska ne eivät sopineet yhteen ääninäyttelijän studiossa äänitettyjen osuuksien kanssa. Tavallisesti arjen äänet taltioidaan osana haastattelua: haastateltava voi puuhastella puheensa lomassa jotakin, mikä kertoo hänen kiinnostuksen kohteistaan tai persoonastaan. Jälkeenpäin äänitetyt, lavastetut askareet, esimerkiksi kahvinkeitäminen, olisivat kuulostaneet päälleliimatuilta studioäänityksen taustalla. Siksi päätimme käyttää sellaisia ääniä, joiden alkuperä ei ole helposti tunnistettavissa. Taltioimme muun muassa kaislikon suhinaa, veneen kettingin kilinää ja veden liplatusta yhdistettynä järven kivipohjan raapimiseen kepillä. Vastarannalta kantautui vaimeasti kaupungin hälinä. Toisiinsa yhdistettyinä äänet muodostavat persoonallisen äänimaiseman, joka muistuttaakin kuuntelijaa jostakin aivan muusta kuin kesäpäivästä uimarannalla. Paikoittain käytimme myös yksiselitteisiä merkkiääniä, jotka toistuvat läpi dokumentin. Esimerkiksi päähenkilön blogimerkintöjä edeltää näppäimistöllä kirjoittamisen ääni. Koimme tällaisen siirtymän tarpeelliseksi, jotta käsikirjoittamamme puhe erottuisi selvemmin blogimerkinnöistä.

4.4 Ääninäyttelijän työskenteleminen

Jokaisella ihmisellä on oma persoonallinen tapansa puhua. Ihmisen puhetta kuunneltaessa huomio kiinnittyy herkästi ominaispiirteisiin, jotka kertovat jotakin puhujasta. (Lönnqvist 2007, 44.) Tällaisia ominaispiirteitä ovat esimerkiksi murre, puheen voimakkuus ja rytmi sekä omaleimaiset, moninaiset puheen tuottamisen tavat, kuten s-kirjaimen persoonallinen ääntäminen. Nämä korostuvat radiodokumentissa, joissa on kuultavissa intiimiä monologia. Siksi päähenkilön valinnassa on syytä kiinnittää huomiota myös tämän puheilmaisuun. Päähenkilön ääneksi voidaan valita myös ääninäyttelijä, jota hyödynnetään yleensä silloin, kun henkilö ei halua esiintyä omalla äänellään. Joskus harvoin ääninäyttelijään turvaututaan siitä syystä, että päähenkilön puhetta on kohtuuttoman vaikea kuunnella esimerkiksi epäselvän artikuloinnin vuoksi. Jos hänen tarinansa on kuitenkin kertomisen arvoinen, voidaan se taltioida jonkun muun puhumana. Paljon on tosin annettavissa anteeksi persoonallisuuden nimissä, ja aiheesta riippuen vaikeaselkoinen puhe voi tuoda paljonkin lisäarvoa dokumentille. Esimerkiksi kurkkusyöpään kuolleen kanadalaisjuristin elämästä ja urasta kertova, vuonna 2014 julkaistu radiodokumentti *A Just Life* koskettaa osittain siksi, että pitkälle edenneen sairauden vaikutukset ovat kuultavissa.

Radiodokumentissa ääninäyttelijä ei varsinaisesti näyttele, vaan pyrkii sisäistämään puhumansa tekstin ja tekemään siitä oman tulkintansa. Liika eläytyminen kuulostaa helposti teennäiseltä, eikä tarkoituksena ole siksi koettaa jäljitellä päähenkilön puhetapaa. (Karisto & Leppänen 1997, 70-71.) Epäaito vaikutelma voi syntyä myös aiheeseen nähden liian sujuvasanaisestä puheesta. Lopputuloksessa saa kuulua se, että aiheesta on ollut vaikea puhua haastattelutilanteessa, oli haastattelu sitten kasvokkain tai chatissa toteutettu. Käsikirjoituksessa on otettava huomioon, jos päähenkilö takeltelee tai empii huomattavan paljon puhuessaan. Myös Karisto ja Leppänen (1997, 71) antavat ymmärtää, että radiodokumentissa sujuva radiopuhunta tarkoittaa ennen kaikkea ohjelman luonteeseen istuvaa, pakotonta ilmaisua, ei mahdollisimman oikeaoppista tai vaivattomasti soljuvaa puhetta.

Ammattinäyttelijän käyttö ei ole aina tarpeen, joskus amatööri voi olla parempikin valinta äänirooliin. Luetutimme käsikirjoitusta muutamalla ammattinäyttelijällä, jotka lähestyivät roolia eri tavalla kuin tarkoitimme. Myöskään näyttelijöiden äänet eivät sopineet siihen mielikuvaan, jonka olimme päähenkilöstämme Nestorista muodostaneet. Jo käsikirjoitusvaiheessa mielessämme oli mahdollisesti rooliin sopiva henkilö, joka ei kuitenkaan

ollut näyttelijä. Amatöörin valinnalla voi toki olla dokumentin kannalta etujakin: kun kokemusta näyttelemisestä ei ole, maneerit puuttuvat eikä henkilö automaattisesti hakeudu rooliin vaan ammentaa itsestään. Valittiin puhujaksi sitten ammattilainen tai amatööri, on ilmaisu luonnollisinta silloin kun puhuja keskittyy ensisijaisesti puheen sisältöön eikä esimerkiksi huolelliseen ääntämiseen tai muihin puhetapaan liittyviin seikkoihin (Karisto & Leppänen 1997, 71).

Päädymme valitsemaan ääninäyttelijäksi toimittajakollegamme Timo Närän. Tiesimme, että hänellä on paitsi miellyttävä puheääni, myös aiempaa kokemusta puhetyöstä. Media-alan ammattilaisena Närä ymmärtää myös toimittajien näkökulman dokumentin teossa. Tämän lisäksi hän tietää, millaista on radiodokumenttiin sopiva puhe. Näyttelijätaustan puuttuminen taas vähentää liiallisen eläytymisen riskiä.

Miellyttävä puheääni ei kuulunut näyttelijän valintakriteereihimme vain dokumentin kuunneltavuuden vuoksi. Pyrimme luomaan ristiriidan puhujan äänen ja puheen sisällön välille, jotta kuuntelija joutuisi tarkastelemaan suhtautumistaan päähenkilöömme. Halusimme haastaa stereotypiaa siitä, että pedofiili on lähtökohtaisesti luotaantyöntävä henkilö, jonka seksuaali-identiteetti leimaa hänen koko persoonaansa.

Perehdytimme ääninäyttelijäämme Närää aihepiiriin ja päähenkilömme persoonaan ennen äänityksiä. Kerroimme pääpiirteittäin, millaisia asioita ja tuntemuksia kussakin haastattelussa oli noussut esiin. Äänitettäessä huomionarvoista oli, että aiheesta puhuminen oli ollut päähenkilöllemme vaikeaa, minkä halusimme kuuluvan Närän puheilmallisissa. Lisäksi jaoimme hänelle sitä tietoa, jota olimme asiantuntijahaastateltaviltamme saaneet. Annoimme Närälle kuitenkin vapauksia muuttaa päähenkilömme puheenvuoroja suuhunsa sopiviksi, kunhan niiden sisältö säilyisi ennallaan. Muutamista osuuksista pyysimme uusintaottoa, jotta puhe olisi vastannut paremmin päähenkilömme varovaista ilmaisutapaa. Esimerkiksi fantasioista puhuttaessa oli varottava antamasta vaikutelmaa, että niistä puhuminen olisi hänelle arkipäiväistä.

5 LOPUKSI

Tietokonevälitteisesti kerättävä, kirjallisessa muodossa oleva materiaali on poikkeuksellinen lähtökohta radiodokumentin työstämiselle. Huolenaiheenamme oli, saisimmeko nettihaastatteluissa riittävästi dokumenttikäsikirjoituksen vaatimaa syvällistä materiaalia. Dokumentinteossa korostuikin syväluotaavassa teostyypissä tarvittava läheinen kontakti haastateltavaan. Yhteyden muodostuminen netin välityksellä osoittautui mahdolliseksi, joskin runsaasti aikaa ja panostusta vaativaksi. Esiin nousi myös toimittajan rooli haastateltavan tulkkina, joka toisaalta etäännyttää yleisöä haastateltavasta, mutta toisaalta saattaa onnistua tuomaan julki jotain sellaista, mitä haastateltava ei olisi rohjennut omalla äänellään kertoa.

On muutamia seikkoja, jotka journalistista nettihaastattelua tehtäessä on hyvä ottaa huomioon. Toimittajan tulee tietää, millaisin keinoin luottamus netin kautta rakentuu. Suhteen luominen haastateltavaan alkaa ensimmäisestä yhteydenotosta. Hänelle on syytä kertoa avoimesti, mistä näkökulmasta juttua tehdään ja missä roolissa hän siinä olisi. Haastattelualustaksi on hyvä valita chat-palvelu, sillä reaaliaikaisuus vähentää netin luomaa etäisyyttä. Samalla on muistettava, että reaaliaikaisuus edellyttää nopeaa reagointia: toimittajan on löydettävä tapa osoittaa läsnäolonsa luontevasti. Viiveetön vastaaminen ja tarkentavien kysymysten esittäminen antavat kuvan aktiivisesta kuuntelemisesta. Haastateltavaa ei pidä jättää kertomaan tarinaansa tyhjälle näytölle, sillä hän saattaa tarvita tukea aiheesta puhumisessa. Se, että toimittaja tekee itsensä näkyväksi, helpottaa myös sujuvan keskustelurytmin luomista. Puheenvuorojen ottaminen oikeaan aikaan on yksi reaaliaikaisen tekstipohjaisen viestinnän keskeisimmistä asioista. Jos sanottava kuitenkin jaetaan chat-keskustelulle ominaisesti useaan lyhyeen viestiin, päällekkäisyyksiä syntyy väistämättä. Tällöin toimittajan on huolehdittava siitä, ettei hän tule ohittaneeksi jotain, mihin dokumentissa kannattaisi paneutua. Toisaalta intensiiviseksi äityvä, nopeatempoinen viestinvaihto muistuttaa arkista kommunikointiamme ja voi näin vähentää haastattelutilanteen muodollisuutta, josta dokumentintekijä mielellään pyrkii eroon.

Tekstipohjaisen keskustelualustan käyttö vaikeuttaa paitsi tunteiden viestimistä, myös niiden tulkintaa. Eleiden ja ilmeiden puuttuessa on toisinaan hankala päätellä, miten haastateltava sanansa tarkoittaa tai millaisia tunteita käsiteltävä aihe hänessä herättää. Ilman näköyhteyttä on sanottava se, mikä kasvokkaisessa haastattelussa olisi luettavissa eleistä ja ilmeistä. Esimerkiksi fantasioista kertominen tuotti päähenkilöllemme

häpeää, minkä olisimme kasvotusten luultavasti huomanneet. Chatissa hänen piti sanoittaa tuntemuksensa, sillä pelkkä hiljaisuus ei olisi kertonut tarpeeksi. Väärinymmärrysten välttämiseksi toimittajan kannattaa tarvittaessa kysyä suoraan, miten haastateltava aiheesta puhumisen kokee: herättääkö se esimerkiksi ahdistavia tai lämpimiä tunteita. Tieto tulee tarpeeseen käsikirjoitusvaiheessa ja myöhemmin ääninäyttelijää ohjattaessa.

Nettihaastattelun käyttäminen tuo mukanaan työvaiheen, jossa kerätty materiaali jäsennellään ja jalostetaan uuteen muotoon, monologiksi. Sisällöllisesti ja muodollisesti uskottavan puheen käsikirjoittaminen vaatii riittävää perehtymistä sekä dokumentin aiheeseen että päähenkilön persoonaan. Valinnoillaan toimittaja määrittelee, millä tavalla aihe tulee esitetyksi. Arkaluontoisen aiheen kohdalla on syytä miettiä tarkasti, mitä sanotaan ja mitä jätetään sanomatta. Tasapainoilimme erityisesti sen kysymyksen kanssa, kuinka yksityiskohtaisesti päähenkilömme lapsikohteiset fantasiat on tarpeen esittää. On varottava aiheella hekumointia, mutta vältettävä liiallista sensurointia. Päätimme altistaa kuuntelijan tunteita herättäville kuvauksille maltillisesti ja karsimme seikkaperäisimmät luonnehdinnat. Tarkoituksenamme ei ole shokeerata, vaan havainnollistaa, millaisten mielikuvien kanssa päähenkilömme kamppailee.

Jouduimme pohtimaan myös sitä, puhutteleeko dokumentti, jossa päähenkilö ei esiinny omalla äänellään. Siksi meidän oli kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että ääninäyttelijä olisi uskottava roolissaan. Huomasimme uskottavuuden kärsivän liiasta eläytymisestä, minkä vuoksi ammattinäyttelijä ei ollut oikea valinta rooliin. Sen sijaan ratkaisevaa oli se, miten hyvin ääninäyttelijä pääsi sisälle aiheeseen ja päähenkilömme mielenmaailmaan. Roolin sisäistäminen vaati meiltä ohjausta ja sen tiedon jakamista, jota olimme opinnäytetyötä tehdessämme pedofiliasta omaksuneet.

Kuten kuvaamamme haasteet osoittavat, radiodokumentin koostaminen nettihaastattelujen pohjalta ei ole ideaali työskentelytapa. Yhtälö ei kuitenkaan ole niin mahdoton, että potentiaalinen dokumenttiaihe kannattaisi hylätä päähenkilön epäröinnin takia. Päinvastoin: aiheen, josta ihminen ei uskalla puhua omalla äänellään, tulisi herättää erityistä tiedonjanoa. Opinnäytetyön aiheen jo vuonna 2016 valitessamme osasimme ennakoida, että pedofiilien hoitoon liittyvät epäkohdat alkavat lähivuosina puhuttaa. Työn valmistuessa marraskuussa 2018 aihe on representoitu mediassa joitakin kertoja ilman rikoskontekstia. Uskomme, että tiedon lisääntyessä pedofiliaan liittyvä journalistinen kiinnostavuus huomataan entistä laajemmin. Myös nettihaastattelua olisi kiinnostavaa tutkia lisää siitä näkökulmasta, kuinka käyttökelpoinen tiedonhankintamenetelmä se toimittajalle on.

Tiedämme digitalisaation tuoneen journalistiseen sisällöntuotantoon myös muita aktiivisessa käytössä olevia alustoja (Jäntti 2018), joiden vastuullinen hyödyntäminen vaatii lähdekritiikkiä ja sosiaalista älyä – toimittajan ammattitaitoa. Asianmukaisella kriittisyydellä käsiteltyinä verkkopalvelut mahdollistavat sellaisiin aiheisiin tarttumisen, joista emme edes tietäisi ilman netin suomaa ilmaisun vapauksia.

LÄHTEET

Aaltonen, J. 2007. Käsikirjoittajan työkalut: Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas. 3. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hantula, H. 2017. Tuhansien pedofiilien maa. Yle Uutiset. Viitattu 29.11.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-9402805>.

Julkisen sanan neuvosto 2013. Journalistin ohjeet. Viitattu 26.4.2018. https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet.

Juntunen, L. 2017. Kulttuurien törmäys? Journalismin etiikka sosiaalisen median aikakaudella. Viestinnän tutkimusraportti. Viestinnän tutkimuskeskus, sosiaalitieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 29.11.2018. <https://blogs.helsinki.fi/crc-centre/files/2017/02/kulttuurientormays.pdf>.

Jäntti, S. 2018. Digitalisaation vaikutukset journalistiseen sisällöntuotantoon. Kandidaatin tutkielma. Tietojärjestelmätiede. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 22.11.2018. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59387#>.

Kainulainen, S. 2010. Reissuradio tekee hanttihommia Lontoossa: Äänikerronnan merkitys radiodokumentissa. Opinnäytetyö. Viestinnän koulutusohjelma. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.7.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/12957/Kainulainen_Suvi.PDF?sequence=1.

Kantola, A. & Mörä, T. 1988. Journalismia! Journalismia?. Juva: WSOY.

Karhula, P. 2016. Anonymiteetti - suoja vai tunnistusta. Tiellä sananvapauteen. Viitattu 28.3.2018. <https://sananvapauteen.fi/artikkeli/2715>.

Karisto, H. & Leppänen, A. 1997. Todellisia tarinoita: Radiodokumentin tekeminen. 1. painos. Helsinki: Edita.

Karisto, H. 2008. Radiodokumentti on alku, ei loppu. Ylen blogit. Viitattu 23.7.2018. <http://vintti.yle.fi/yle.fi/blogit.yle.fi/dokblog/radiodokumentti-on-alku-ei-loppu-hannu-karisto-061108.html>.

Koivumäki, A. 1993. Äänikerronta. Helsinki: Painatuskeskus.

Kuutti, H. (toim.). 2015. Todenmukainen journalismi. Jyväskylä: Grano.

Lampinen, J. 2005. Tietokonevälitteinen reaaliaikainen tekstipohjainen viestintä. Kandidaatin tutkielma. Tietojärjestelmätiede. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 17.11.2018. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/19640#>.

Lauerma, H. 2018. Haastattelu. Turun psykiatrisen vankisairaalan vastaava ylilääkäri Hannu Lauerma haastattelivat 22.2.2018 Heidi Möttönen ja Vilma Kaura.

Lintula, A. & Valkama, M. 2009. Nuoren toimittajan eloonjäämisopas. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.

Lönqvist, J. 2007. Potilaan tutkiminen. Teoksessa Lönqvist J.; Heikkinen M.; Henriksson M.; Marttunen M. & Partonen T. (toim.), Psykiatria (s. 33-46). 5., uudistettu painos. Helsinki: Duodecim.

Markham, A. 2004. The Internet as research context. Teoksessa C. Seale.; Silverman, D.; Gubrium, J. F. & Gobo, G. (toim.) Qualitative Research Practice (s. 358-374). Lontoo: Sage.

Matilainen, V. 2012. Tapaus Enkeli-Elisa. Yle Elävä arkisto. Viitattu 28.3.2018. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/07/18/tapaus-enkeli-elisa>.

Mäkinen, O. 2008. Internet ja etiikka. Helsinki: BTJ Kustannus.

Möra, T.; Mäntylä, J. & Tiilikka, P. 2011. Lähdesuoja - Normit, ideaalit ja käytännöt. Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos. Viitattu 20.4.2018. http://www.hssaatio.fi/images/stories/Lahdesuoja_raportti1.pdf.

Nissinen, J. 2016. Lapsiin kohdistuvan seksuaalisuuden käsittely avohoidossa. Seksuaaliväkivalta.fi. Viitattu 9.2.2018. <https://www.seksuaalivakivalta.fi/@Bin/195665/Jussi+Nissinen+Seksuaalirikoksen+tekij%C3%A4n+auttamisesta.pdf>.

Nissinen, J. 2018. Haastattelu. Avoinna kasvuun J & T:n toista perustajaa, psykoterapeutti Jussi Nissistä haastattelivat 23.2.2018 Heidi Möttönen ja Vilma Kaura.

Reunanen, E. & Koljonen, K. 2014. Toimittajan sanansijat. Tampere: Tampere University Press.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Saksala, E. 2008. Asiaa ruudussa: Tv-dokumentin anatomia. Helsinki: Like.

Sexpo. 2018. SeriE-hanke pyrkii vähentämään seksuaalirikoksia ennalta. Sexpon tiedotteet. Viitattu 29.11.2018. <https://www.sexpo.fi/ajankohtaista/serie-hanke-pyrkii-vahentamaan-seksuaalirikoksia-ennalta-2.html>.

Siltanen, J. 2003. Äänen tarinat: Huomioita radiosta ja kuunnelmasta. Teoksessa Hirvonen, E. (toim.) Käsikirjoittaminen (s. 215-242). Helsinki: Art House.

Suler, J. 2004. The Online Disinhibition Effect. CyberPsychology & Behavior. Vol. 7, No. 3, 321-325.

Uimonen, R. 2012. Enkeli-Elisa on varoitus. Julkisen sanan neuvosto. Viitattu 28.3.2018. <http://www.jsn.fi/blog/enkeli-elisa-on-varoitus>.

Vauras, I. 2008. Tunneikonit verkkokeskusteluissa. Teoksessa Routarinne S. & Uusi-Hallila, T. (toim.) Nuoret kielikuvassa: Kouluikäisten kieli 2000-luvulla (s. 210-221). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vuolle Settlementti. 2016. Serita. Viitattu 8.2.2018. <http://vuolleoulu.fi/hyvinvointi-ja-yhteisty/toiminnot/serita>.